

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Механізм виведення неплатоспроможних банків з ринку

Студентки 2 курсу 5м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Січки Марини
Віталіївни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
Доцент

Гербич Людмила
Анатоліївна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЕДЕННЯ	
НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ	7
1.1 Сутність, необхідність та принципи виведення неплатоспроможних банків з ринку	7
1.2 Способи та механізм виведення неплатоспроможних банків з ринку	15
1.3 Методичні засади визначення оптимального варіанту виведення неплатоспроможного банку з ринку	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ	
ВИВЕДЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ	30
2.1 Дослідження масштабів виведення неплатоспроможних банків з ринку в Україні	30
2.2 Дослідження механізму виведення з ринку банку ПАТ «Платинум Банк»	37
2.3 Аналіз політики ФГВФО щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ВИВЕДЕННЯ	
НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ	50
3.1 Порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку	50
3.2 Шляхи удосконалення механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку	57
3.3 Напрями мінімізації ефектів виведення неплатоспроможних банків з ринку	64
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах ринкової економіки, розвиток ринку банківських послуг призвів до посилення конкуренції і, як наслідок, до виникнення криз в банківській діяльності. Природно, що банки займають особливе місце в економічній системі країни, переважно з-за їх вразливості до нестабільності в порівнянні з іншими суб'єктами підприємництва. У зв'язку з цим досить актуальним є дослідження появи неплатоспроможних банків, впливу різних факторів на проблемні банки з метою врегулювання їх діяльності.

Актуальність порушеної теми визначається сучасним станом банківської системи України. Регулятором переслідується мета жорсткого контролю за діяльністю фінансових організацій, яка знаходить втілення в темпах зменшення числа кредитних організацій. За відкликаними ліцензіями комерційних банків стоять кошти клієнтів - пасиви кредитної організації, а також кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), зобов'язаного виплачувати суми вкладів клієнтам ліквідованих банків. Україна стала першою країною на пострадянському просторі, де була введена система страхування депозитів населення. Створення в 1998 р. Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) мало на меті підвищити довіру населення до банківської системи на тлі загрози фінансової кризи. Однак з плином часу і появою нових викликів перед українською фінансовою системою в цілому і банківської, зокрема, його значення суттєво нівелювалося.

Ефективне управління банку тимчасовою адміністрацією, процесами ліквідації неплатоспроможних банків і виявлення розкрадань їх активів, вичерпання ФГВФО підкреслюють значущість проблеми пошуку нових методів запобігання неплатоспроможності кредитних організацій.

Питання державного антикризового управління досліджували багато вітчизняних науковців, зокрема Гордіна Т.М., Дзюблюк О.В., Самородов Б., Сугоняка М.В., Шершньова З., Заруба Ю., Кудряшов В. та інші. Дослідження банківського нагляду проводили О.Д. Вовчак, І. Б. Івасів, В. І. Міщенко, В. С. Стельмах, О. О. Чуб, та ін. Проблеми удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб знайшли своє відображення у працях К. Алексійчук, К. Гончарука, Г. Дмитренка, В. Міщенка, К. Молодіко, В. Огієнка та інших.

Проте існує багато суперечностей у визначенні цих аспектів, а також важливості цих проблем для умов сучасної економіки.

Метою роботи є дослідження виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Поставлена мета обумовила наступні завдання, що вирішуються у випускній роботі:

- дослідити сутність, необхідність та принципи виведення неплатоспроможних банків з ринку;
- визначити способи та механізм виведення неплатоспроможних банків з ринку;
- розглянути та систематизувати варіанти виведення неплатоспроможного банку з ринку;
- проаналізувати масштаби виведення неплатоспроможних банків з ринку в Україні;
- провести дослідження механізму виведення з ринку банку ПАТ «Платинум Банк»;
- оцінити політику ФГВФО щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку;
- провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку;
- обґрунтувати шляхи удосконалення механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку;

- визначити напрями мінімізації ефектів виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Об'єктом дослідження є ПАТ «Платинум Банк» та економічні процеси, пов'язані з особливостями виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Предметом дослідження виступає система економічних відносин у сфері виведення неплатоспроможних банків з ринку на прикладі ПАТ «Платинум Банк».

Методи дослідження. Вирішенню визначених у роботі завдань сприяло застосування спеціальних та загальнонаукових методів здійснення економічних досліджень. Серед них: метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників для дослідження тенденцій і закономірностей виведення неплатоспроможних банків з ринку; метод системної оцінки для з'ясування базових теоретичних аспектів відносин при виведення неплатоспроможних банків з ринку; метод теоретичного узагальнення і порівняння для розкриття основних сутнісних аспектів неплатоспроможності банків; абстрактно-логічний метод для визначення шляхів удосконалення механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі і нормативно-правові акти, що визначають методичні основи і регламентують діяльність банків, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Національного банку України, Асоціації Українських банків, офіційна звітність ПАТ «Платинум Банк», навчальні посібники, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, періодичні видання з теми дослідження, ресурси мережі Internet.

Структура випускної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінку. Робота містить 11 таблиць і 9 рисунків. Список використаної літератури включає 90 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЕДЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ

1.1 Сутність, необхідність та принципи виведення неплатоспроможних банків з ринку

В умовах ринкової економіки все зростаюче значення набувають завдання обґрунтування управлінських рішень, розробки стратегії розвитку, оцінки результатів діяльності і контролю за ефективністю використання фінансово-кредитних ресурсів, а також комплексного виявлення резервів сталого розвитку комерційних банків як на рівні окремого комерційного банку, так і банківської системи України в цілому.

Стабільність банківської системи є запорукою стабільності економіки країни. Банкрутство державних і комерційних банків, особливо великих, відбивається на розвитку банківського сектора і ставить під загрозу економічну стабільність в цілому. Визнання неспроможності здатне провокувати недовіру і відмову громадян і юридичних осіб від співпраці з кредитними організаціями. Також, воно може розглядатися і як механізм очищення структури від неефективно працюючих установ, нездатних своєчасно адаптуватися до змін ринкових умов. Внаслідок цього принципово важливо сприймати банкрутство, як явище і забезпечити максимально можливий захист інтересів вкладників, кредиторів і самого банкрута.

Все вищезазначене свідчить про постійне ускладнення банківської діяльності і, отже, про підвищення вимог до її ведення. З метою відповідності пруденційних вимог, уникнення банківських ризиків, а також забезпечення своєї стійкості банки повинні розробляти і застосовувати ефективні процедури оцінки та управління своєю діяльністю.

Питанню стабільності банківського сектора, який є провідником грошових потоків, необхідних для функціонування нефінансового сектора економіки, державні органи приділяють особливу увагу. Банківська система здатна спровокувати кризу як в світовому масштабі (яскравим прикладом може послужити глобальна рецесія 2009 р., яка почалася з іпотечної кризи в США 2007-2008 рр., або європейська боргова криза, що охопила в 2010 р. спочатку Грецію та Ірландію, а потім і всю Єврозону), так і в масштабі однієї країни (в т.ч. мікрокризи ліквідності українського банківського сектора в 2004 році і в жовтні 2011 р.).

Турбулентність української банківської системи почалася з фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. і значно посилилася в 2014-2015 рр., який став найбільшим випробуванням для фінансової системи України за весь період незалежності. Якщо до 2008 р. Фонд в цілому справлявся з одиничними «падіннями» банків і виплачував гарантовані суми з власних накопичень, то в умовах системної кризи виявилася його нездатність протистояти викликам, які пов'язують з панікою населення і масовим вилученням грошей з банків.

Тож, українські банки уже довготривалий період зазнають впливу негативних чинників макроекономічного, інституціонального та регулятивного характеру. Тому запобігання кризі на фінансовому ринку часто стає неможливим з економічних, фінансових, а сьогодні в Україні й політичних причин.

Раннє виявлення слабких або проблемних банків має вирішальне значення для ефективного і стабільного функціонування фінансової системи в цілому і системи страхування депозитів (ССД), зокрема. Воно допомагає забезпечити необхідну підготовку до очікуваних страхових випадків (ліквідації банків), коли страховику депозитів потрібно в найкоротші терміни зібрати і розподілити необхідні фінансові, кадрові та інші ресурси (для здійснення страхових виплат вкладникам або організації переведення вкладів в рамках угод по передачі активів і зобов'язань). Більш того, раннє виявлення

нестійкості і загроз для банків-членів ССД дозволяє вживати ефективних заходів для запобігання ліквідації банків, такі як надання підтримки ліквідності, допомога в здійсненні злиттів і поглинань і, в певних випадках, рекапіталізація банку.

Необхідно також відзначити, що, якщо страховик депозитів наділений функцією по виявленню проблемних банків, може чинити тиск на орган банківського нагляду, що, в свою чергу, може запобігти/знизити ймовірність ухилення від прийняття заходів впливу з боку наглядових органів і сприяти поліпшенню якості та ефективності нагляду за банківською діяльністю. Наприклад, для ефективності систем страхування депозитів, у страховика депозитів має бути право звертатися до наглядового органу або іншого учасника системи підтримки фінансової стабільності і вимагати від нього своєчасного проведення або організації аудиту або інспекції в банку-учаснику, якщо є дані про те, що депозити можуть бути під загрозою ризику.

Більш того, страховики депозитів більше ризикують у разі ліквідації банку: тому, надання їм більшої відповідальності в рамках системи підтримки фінансової стабільності може знизити негативні ефекти моральних ризиків страхування депозитів.

Поширення кризових явищ в економіці ставлять під загрозу не тільки прибутковість діяльності банків, а й взагалі їх функціонування. Основними причинами припинення діяльності банків є їхня неспроможність нейтралізувати ризики в банківській системі, а також відповідати за своїми зобов'язаннями, що обумовлено недостатністю ресурсної бази у фінансово-кредитних установах. Разом із тим, перш ніж проводити дослідження, варто визначитися з ключовими категоріями [80] (табл. 1.1).

Слід зазначити, що дискусії щодо оптимальної кількості банків в нашій країні, ведуться вже кілька років, однак експерти досі не можуть прийти до єдиної думки.

Таблиця 1.1

Понятійний апарат за визначенням НБУ

Поняття	Коротка характеристика
Проблемний банк	(problem bank) – «...банк, що відповідає хоча б одному з таких критеріїв: 1) банк допустив зменшення розміру регулятивного капіталу та/або нормативів капіталу банку, встановленого законом та/або нормативно-правовими актами Національного банку України, на 10 і більше відсотків протягом звітного місяця; 2) банк не виконав вимогу вкладника або іншого кредитора, строк якої настав п'ять і більше робочих днів тому»
Неплатоспроможний банк	(insolvent bank) – «...банк, у разі: 1) не приведення ним своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства, в тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, після віднесення його до категорії проблемних, але не пізніше ніж через 180 днів з дня визнання його таким; 2) зменшення розміру регулятивного капіталу або нормативів капіталу банку до однієї третини від мінімального рівня, встановленого законом та/або нормативно-правовими актами Національного банку України; 3) невиконання банком протягом 10 робочих днів поспіль 10 і більше відсотків своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами»
Тимчасова адміністрація	(provisional administration) – «...процедура, що застосовується Національним банком до банків при здійсненні банківського нагляду за особливих обставин, передбачених законодавством»

Джерело: розроблено автором [80]

Деякі з них (прихильники банкізації країни, тобто проникнення банківських послуг у всю інфраструктуру економіки) вважають, що з метою підвищення стабільності банківської системи потрібно екстенсивно розвивати банківський сектор (в тому числі шляхом рівномірного насичення регіонів банківськими послугами, збільшення числа банківських продуктів і відкриття нових банків).

Інші, навпаки, вважають, що в цих цілях число банків має неухильно скорочуватися. Зниження кількості кредитних організацій може відбуватися при застосуванні регулятором відповідних заходів (визнання банків проблемними, неплатоспроможними і їх подальша ліквідація), а також в умовах консолідації всередині банківського сектору.

Критерії віднесення банків до категорії проблемних та неплатоспроможних відображено на рис. 1.1.

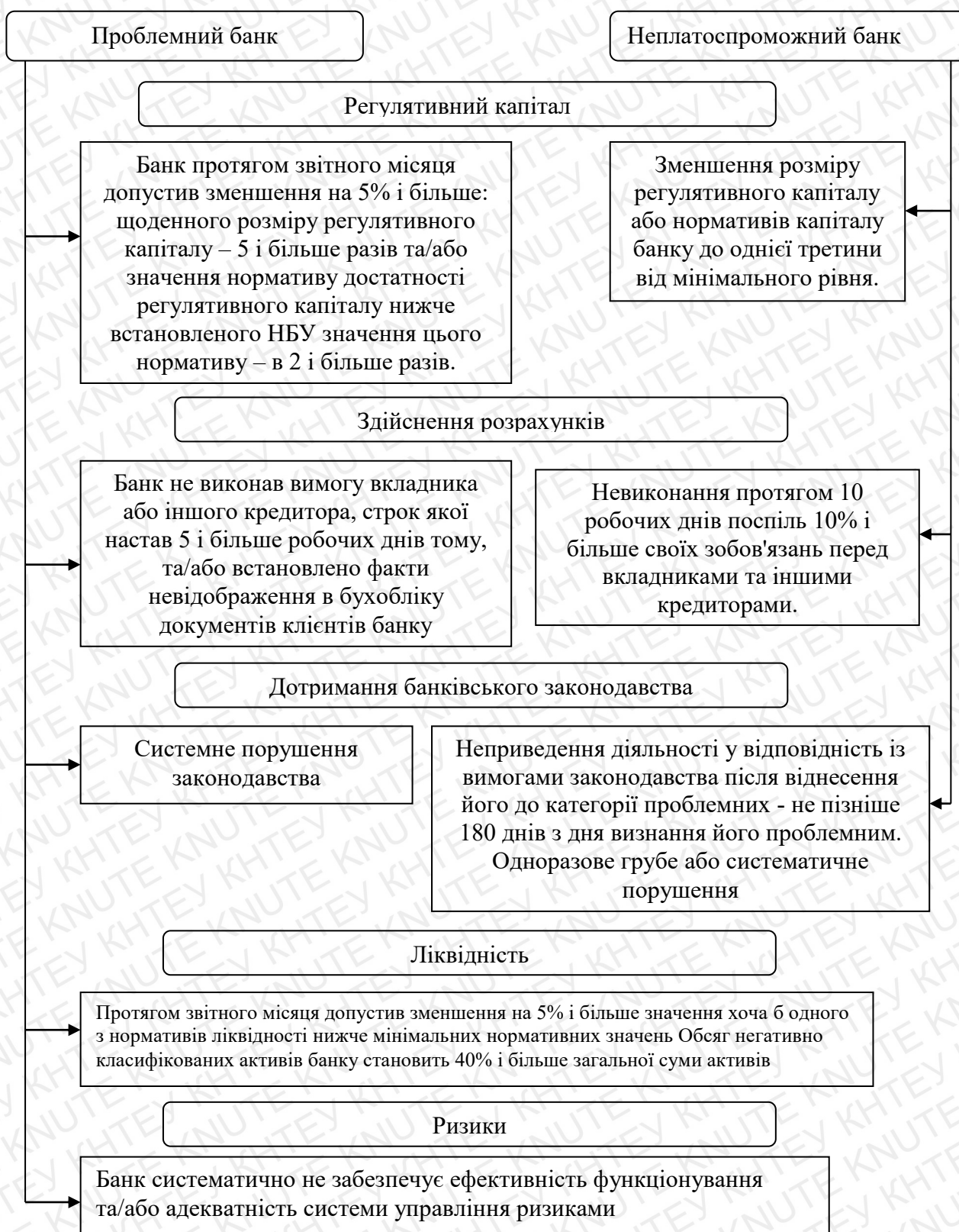

Рис. 1.1. Критерії віднесення банків до категорії проблемних та неплатоспроможних

Джерело: систематизовано автором за [5]

Наприклад, зафіксувавши численні випадки невиконання зобов'язань перед вкладниками і велику кількість випадків невиконання нормативних показників Нацбанк, незважаючи на це, лише через півроку визнає банк неплатоспроможним і вводить тимчасову адміністрацію ФГВФО, що суперечить Закону [5, ст. 76], який передбачає, що невиконання банком протягом 10 робочих днів поспіль 10% і більше своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами дозволяє регулятору визнавати його неплатоспроможним. Крім того, за час затримки НБУ з визнанням установи неплатоспроможним власники банків встигають виводити основні обсяги активів. «Особливий» період в банку може початися задовго до визнання його неплатоспроможним. Слід пам'ятати про те, що ще до введення тимчасової адміністрації банк може бути визнаний проблемним. Іноді цей період триває кілька місяців, іноді - кілька тижнів, а іноді - лічені дні. Інформація про те, що банк визнаний проблемним - банківська таємниця. Однак за зовнішніми проявами можна зробити висновок про те, що банк віднесений до проблемних: затримка з платежами, складності з вкладниками (демонстрації, пікети, черги), неможливість банком (при декларуванні готовності) прийняти рішення про пролонгацію кредиту і таке інше.

Критерії віднесення банку до категорії проблемних відображено на рис. 1.2.

Таким чином, досліджуючи економічну сутність відносин, що призводять до втрати платоспроможності комерційних банків, напрошується висновок про комплексний характер їх банкрутства. У зв'язку з цим важливо відзначити, що втрата платоспроможності банком характеризується певним часовим інтервалом, який пов'язаний з проблемною діяльністю. Тому останнім часом, в банківській науці, часто вживається термін «проблемний банк». У міжнародній практиці використовується термін «нежиттєздатний (слабкий) банк», тобто банк, який відчуває потенційну або реальну загрозу стану своєї ліквідності та платоспроможності.

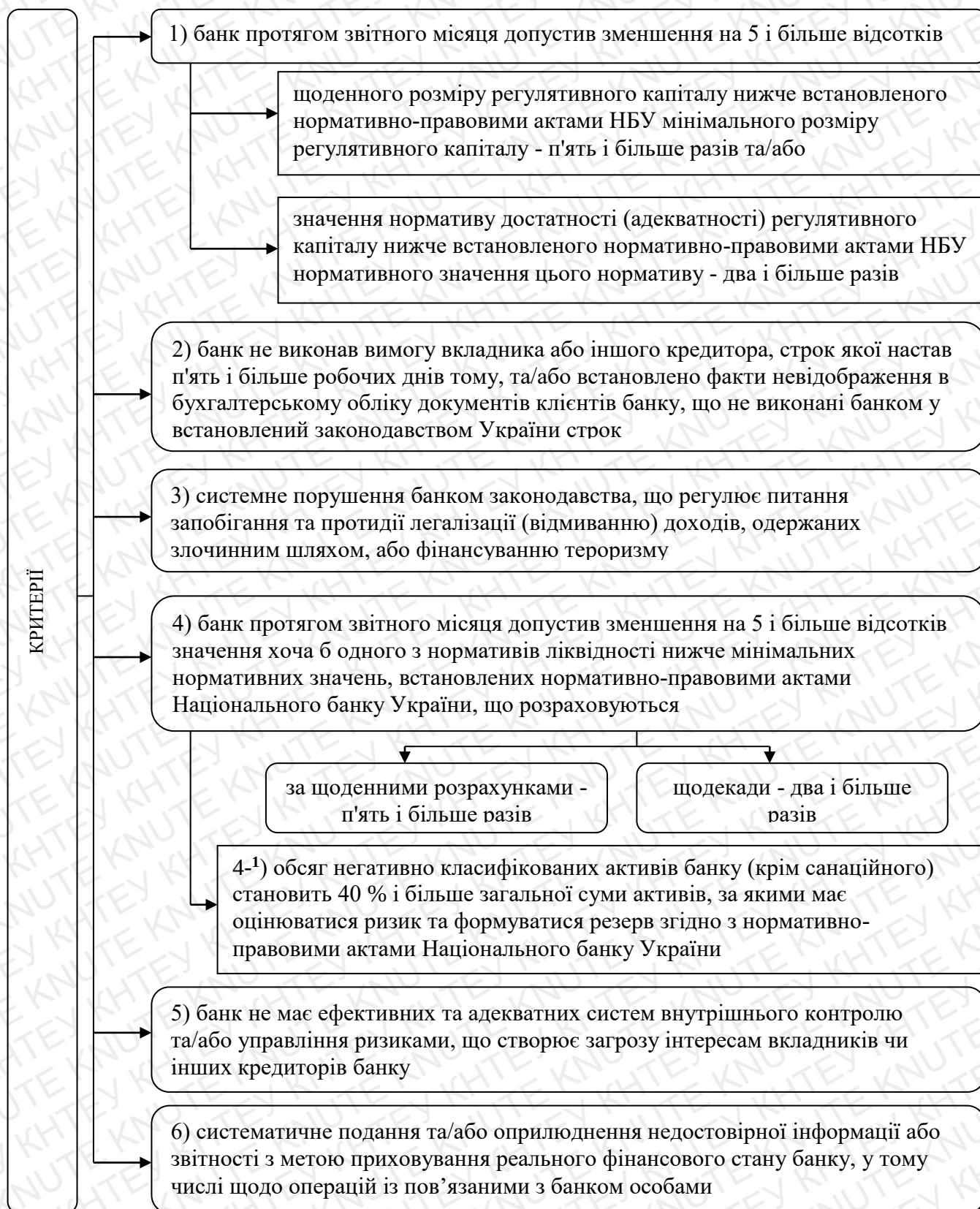

Рис. 1.2. Критерії віднесення банку до категорії проблемних

Джерело: Джерело: систематизовано автором за [5]

До слабких банків не відносяться, згідно, Міжнародних стандартів Базельського комітету, ті, у яких є проблеми ізольованого або тимчасового характеру, що, як правило, можуть бути вирішені за допомогою оздоровчих заходів.

У той же час, абсолютно обумовлено, пов'язувати діяльність проблемних банків з підвищеним ризиком операцій, які ними здійснюються. На наш погляд, поняття «проблемного банку» в цьому сенсі, є більш прийнятне. Аналізуючи зміст поняття «проблемний банк», прийшли до висновку, що часто вживаються терміни: «нежиттєздатний (слабкий) банк», «неплатоспроможний банк» і характеризують проблеми банківської діяльності на різних стадіях. Доповнити цей перелік можна ще часто вживаними термінами, які також позначають банк як проблемний: «неліквідний банк», «нестійкий банк», «нестабільний банк», «ненадійний банк». Слід зауважити, що дані терміни переважно характеризують вузькоспрямовані, а не комплексні проблеми банківської діяльності на різних стадіях життєвого циклу банку.

Незалежно від того, хто несе відповідальність, важливо усвідомлювати, що виявлення і визнання ситуації, коли банк відчуває або може відчувати серйозні фінансові труднощі, має здійснюватися на ранній стадії, а процедура втручання і врегулювання неспроможності повинна ініціюватися в найкоротші терміни на підставі чітко визначених критеріїв. Ці критерії повинні бути чітко прописані в законодавстві або інших нормативних актах і повинні розумітися банками і їх контрагентами. У зв'язку з тим, що фінансові показники і капіталізація банку можуть швидко погіршуватися, пускові механізми, засновані на одиничних параметрах, таких як неплатоспроможність, недолік ліквідності або погана якість активів, можуть виявитися недостатніми. Ефективні пускові механізми для раннього втручання і застосування коригувальних заходів повинні включати ряд відповідних показників як кількісного, так і якісного характеру.

1.2 Способи та механізм виведення неплатоспроможних банків з ринку

В 2012 році для захисту прав вкладників законодавець повністю змінив процедуру виведення з ринку неплатоспроможних банків, прийнявши Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» №4452-VI (Закон про гарантування вкладів), яким передав контроль над такими банками спеціально створеному установі - Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Незважаючи на назву закону, повноваження Фонду не обмежуються виключно захистом інтересів вкладників і відшкодуванням за вкладами, а складаються фактично в повному управлінні банком, щодо якого прийнято рішення про неплатоспроможність.

Прийняття та введення в дію Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та, відповідно, внесення змін до банківського законодавства у зв'язку із прийняттям цього Закону докорінно змінило як мету правового регулювання, так і процедури. Так, якщо раніше метою правового регулювання було відновлення платоспроможності банку шляхом введення процедури тимчасової адміністрації банку, збереження банку як суб'єкта ринку банківських послуг, то зараз – це виведення неплатоспроможного банку з ринку способами, які визначені чинним законодавством, переважно ліквідаційними.

Способи виведення неплатоспроможного банку з ринку визначені у Законі України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [8, ч. 2 ст. 39] та деякою мірою описані у Положенні про виведення неплатоспроможного банку з ринку (рис. 1.3).

Перші чотири способи можна визначити як ліквідаційні способи виведення неплатоспроможного банку з ринку, хоча чисто ліквідаційним є перший спосіб, а інші передбачають виділення та передачу частини активів неплатоспроможного банку іншому банку з подальшою ліквідацією неплатоспроможного банку.

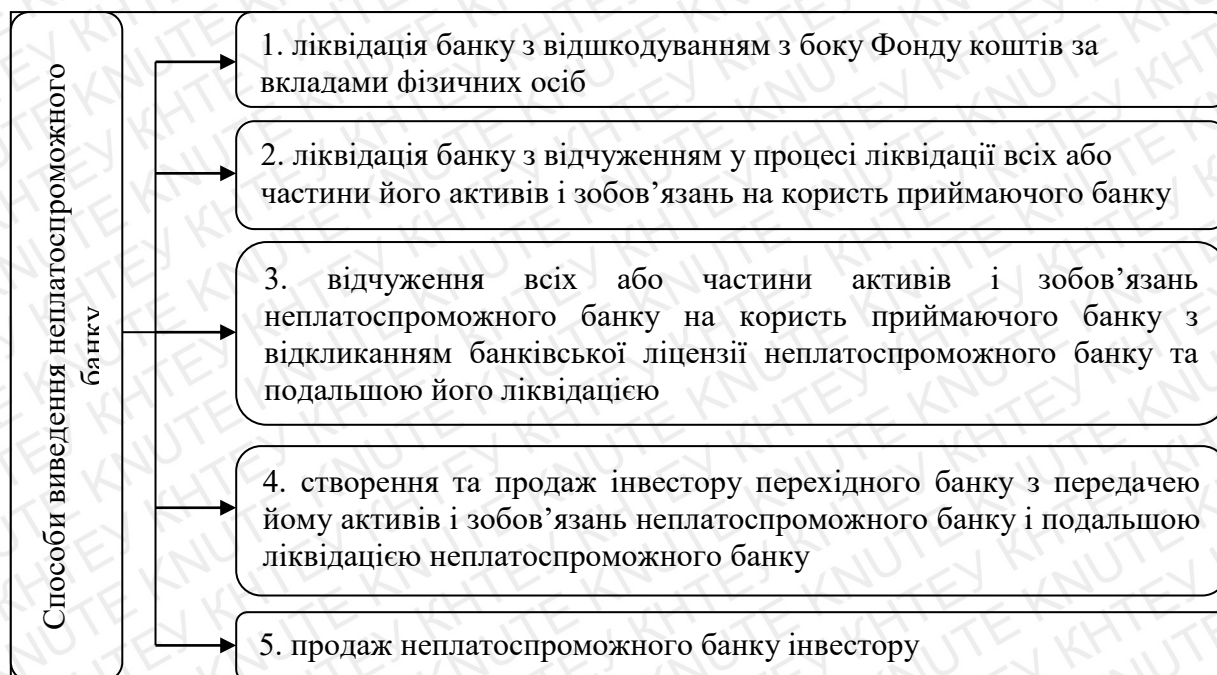

Рис. 1.3. Способи виведення неплатоспроможного банку з ринку Фондом гарантування вкладів фізичних осіб України

Джерело: систематизовано автором за [8]

І лише п'ятий спосіб передбачає продаж перехідного банку інвестору, тому його можна охарактеризувати як відновлювальний, або санаційний спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку.

1) Перший спосіб передбачає

- відкликання банківської ліцензії,
- виплату (відшкодування) вкладникам належних їм вкладів у порядку, визначеному Законом та нормативно-правовими актами Фонду,
- ліквідація - подальше припиненням НПБ як юридичної особи.

2) Другий спосіб передбачає

- відкликання НБУ банківської ліцензії,
- передачу приймаючому банку всіх або частини активів і зобов'язань НПБ,
- ліквідація - подальше припиненням НПБ як юридичної особи.

3) Третій спосіб передбачає

- відкликанням банківської ліцензії НПБ
- подальша ліквідація – виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає передачу приймаючому банку всіх або частини активів і зобов'язань НПБ.

4) Четвертий спосіб передбачає:

- створення та продаж інвестору перехідного банку з
- передачу йому активів і зобов'язань НПБ
- подальша ліквідація НПБ (виведення з ринку, шляхом створення перехідного банку, виділення активів і зобов'язань НПБ з передачею їх перехідному банку, який у подальшому продається кваліфікованому інвестору – переможцю конкурсу).

5) П'ятий спосіб передбачає:

- перехід права власності на акції НПБ від власників такого банку кваліфікованому інвестору – переможцю конкурсу.

З 1 січня 2016 року у погоджувальних процедурах ФГВФО відбулися кардинальні зміни. Значна частина повноважень, які раніше належали уповноваженій особі, тимчасової адміністрації або ліквідатору, відійшли ФГВФО. Серед них: вибір оцінювача; узгодження оцінки та затвердження стартової вартості; формування портфеля кредитів, які виставляються на продаж; вибір електронного майданчика для проведення торгів.

Всі повноваження управління знаходяться у органів управління банком. Але, з моменту віднесення банку до проблемних, в банку повинен з'явитися куратор від НБУ. Через нього проходять реєстри платежів, пролонгацію кредитів і таке інше.

Інформація про обраний спосіб і порядок продажу (умови, строки, порядок оплати, місце, вартість і т.п.) майна банку або декількох банків оприлюднюється на офіційному веб-сайті Фонду та сайті банку, майно якого продається.

Особливості передачі активів і зобов'язань неплатоспроможного банку приймаючому банку відображено на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Особливості передачі активів і зобов'язань неплатоспроможного банку приймаючому банку

Джерело: систематизовано автором за [8]

Приймаючий банк звільняється від сплати будь-яких платежів (податків, зборів, державного мита), пов'язаних з отриманням активів і зобов'язань, плати за внесення змін до державних реєстрів, плати за послуги,

що надаються державними органами у зв'язку з таким відчуженням. Фонд має право вимагати від приймаючого банку відшкодування збитків за необгрунтовану відмову від зобов'язання щодо прийняття на його користь активів і зобов'язань неплатоспроможного банку.

Аналізуючи положення Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» можна визначити, що метою діяльності Фонду є «...захист прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України, забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків» [8].

Однак, незважаючи на це Фонд неохоче виконує свої функції. За період повального банкрутства банків, маючи доступ до достовірної інформації про «вимивання» грошових коштів самими ж акціонерами банку, Фонд не довів до позитивного результату жодної судової справи про притягнення власників банку до відповідальності, хоча такі повноваження їм надані законом.

Тому виходить, що Фонд фактично здійснює виплати за рахунок платників податків, які сумлінно сплачують податки до державного бюджету, а КМУ надає їх потім Фонду, і замість того, щоб поліпшити соціальне забезпечення громадян, здійснюється фінансування регуляторів банківського ринку, які з тим же регулюванням впоратися не можуть.

Тобто, на сьогодні в Україні сформувалася така процедура виведення неплатоспроможних банків, яка жодним чином не враховує права та інтереси вкладників банків.

Розглянемо докладніше процедуру введення тимчасової адміністрації в банку.

В банк вводиться тимчасова адміністрація після того, як НБУ своїм рішенням визнає його неплатоспроможність. Далі, згідно з Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [8, ст. 34], виконавча дирекція Фонду призначає уповноважену особу Фонду, яке в подальшому і

здійснює управління банком. Тимчасова адміністрація вводиться на термін, що не перевищує місяць [8, ч. 4 ст. 34].

Тимчасову адміністрацію можуть продовжити на термін до місяця, якщо заходи. Які визначені вище [8, п.п. 3-5 ч. 2 ст. 39].

Тимчасова адміністрація продовжується на 5 днів з припиненням не пізніше дня отримання рішення НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку при здійсненні наступних заходів [8, п.п. 1-2 ч. 2 ст. 39]:

- ліквідація банку з відшкодуванням з боку Фонду коштів за вкладками фізичних осіб в порядку, встановленому Законом;
- ліквідація банку з відчуженням у процесі ліквідації всіх або частини його активів і зобов'язань на користь приймаючого банку.

Потрібно звернути увагу, що на час введення тимчасової адміністрації в банк на нього не поширюється дія Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [10; 8, ч. 7 ст. 36]. У Законі передбачено також порядок врегулювання відносин між неплатоспроможним банком і його кредиторами - юридичні або фізичні особи, яка має документально підтверджені вимоги до банку щодо його майнових зобов'язань [8, п. 54 ч. 1 ст. 2].

Що стосується стадії ліквідації банку, то зміни, що вступили в силу допускають, можливість заліку зустрічних однорідних вимог при дотриманні ряду умов.

По-перше, свої вимоги кредитор може пред'явити до заліку проти вимог банку виключно за кредитним договором або борговими цінними паперами (варто зазначити, що це, ймовірно, покриє більшу частину випадків заліку, але підстава для виділення виключно цих типів вимог залишається неясним).

По-друге, залік можливий, якщо протягом одного року до початку процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку (введення тимчасової адміністрації) по кредитному договору не проводилася заміна

предмета застави, зокрема, на майнові права на отримання коштів на рахунках банку.

Нарешті остання умова - наявність відповідних коштів на рахунках боржника (позичальника) в банку на дату початку процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку (введення тимчасової адміністрації) та наявність положень про можливість договірною списання у відповідному договорі.

Зарахування зустрічних однорідних вимог з пов'язаними особами банку заборонений навіть при дотриманні зазначених вище умов.

Вищезазначені проблеми обумовлені більш глобальною конституційною проблемою, суть якої полягає у відсутності чіткого правового визначення діяльності регуляторів банківського ринку, зокрема у відсутності чіткого розмежування прав, обов'язків, повноважень і відповідальності між Національним Банком України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

Таким чином, віднесення банку до неплатоспроможним несе такі юридичні наслідки: інформацію про введення тимчасової адміністрації розміщують на сайті ФГВФО, сайті банку і в пресі - публікація в газеті «Голос України»; термін введення адміністрації - місяць з можливістю пролонгації; всі повноваження органів управління банком переходять до ФГВФО в особі уповноваженої особи (уповноважених осіб); з моменту виведення банку з ринку будь-які органи управління не мають права вчиняти жодних угод; договори, укладені для банком, можуть бути розірвані з ініціативи ФГВФО; практично будь-який залік зустрічних вимог заборонений; укладені банком за рік до введення тимчасової адміністрації угоди можуть бути визнані фондом нечинними; ФГВФО здійснює необхідні дії для стягнення заборгованості.

1.3 Методичні засади визначення оптимального варіанту виведення неплатоспроможного банку з ринку

Між метою та результатом виведення неплатоспроможного банку з ринку у логічній послідовності з'являється наступний елемент змісту цієї процедури – засоби виведення, які опосередковують його якісну сторону, теоретичне осмислення яких дає можливість пізнати те, за допомогою чого мета перетворюється на результат.

Мета є усвідомленим передбаченням бажаного результату діяльності, яке зумовлює пошук засобів і шляхів його досягнення.

Натомість у загальному розумінні засоби це – «...предмети, способи дії, поведінка, соціальні інститути, за допомогою яких досягається певна мета; сукупність елементів діяльності, спрямованої на осмислення, покладання, реалізацію мети» [64, с. 371].

Розглянемо засоби виведення неплатоспроможного банку з ринку Фондом гарантування вкладів фізичних осіб України (Додаток Д).

1. Ліквідація банку з відшкодуванням з боку Фонду коштів за вкладками фізичних осіб – спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає припинення банку як юридичної особи із виплатою (відшкодуванням) вкладникам - фізичним особам належних їм вкладів, у порядку, визначеному Законом та нормативно-правовими актами Фонду.

2. Ліквідація неплатоспроможного банку з відчуженням у процесі ліквідації всіх або частини його активів і зобов'язань на користь приймаючого банку – спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає передачу кваліфікованому інвестору - банку (приймаючому банку) всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку, щодо якого НБУ вже прийняте рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку, відповідно до затвердженого виконавчою дирекцією Фонду плану врегулювання.

Активи і зобов'язання неплатоспроможного банку передаються приймаючому банку за ціною, визначеною Фондом за результатами відкритого конкурсу, проведеного відповідно до нормативно-правових актів Фонду. Зобов'язання неплатоспроможного банку передаються приймаючому банку за їх балансовою вартістю (з можливістю виплати премії з боку покупця). Під час відчуження (передачі) зобов'язань Фонд зобов'язаний забезпечити неупереджене ставлення до всіх кредиторів неплатоспроможного банку, дотримуючись черговості

3. Відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку на користь приймаючого банку з відкликанням банківської ліцензії неплатоспроможного банку та подальшою його ліквідацією – спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає передачу кваліфікованому інвестору - банку (приймаючому банку) всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку, з подальшим прийняттям рішення НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію неплатоспроможного банку.

До порядку відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку на користь приймаючого банку з відкликанням банківської ліцензії неплатоспроможного банку та подальшою його ліквідацією застосовуються пункти аналогічні попередньому способу.

4. Створення та продаж інвестору перехідного банку – спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає створення перехідного банку, виділ активів і зобов'язань неплатоспроможного банку з передачею їх перехідному банку, який в подальшому продається кваліфікованому інвестору – переможцю конкурсу, та ліквідацією неплатоспроможного банку.

Умовами договору купівлі-продажу акцій перехідного банку є:

1) зобов'язання інвестора у визначені договором терміни (але у будь-якому випадку в строк, що не перевищує трьох місяців з дня набуття права власності на акції) здійснити заходи щодо приведення діяльності перехідного банку у відповідність до вимог банківського законодавства України або

здійснити приєднання (злиття) перехідного банку до існуючого платоспроможного банку;

2) умова щодо розірвання договору Фондом в односторонньому порядку у разі невиконання інвестором прийнятих зобов'язань;

3) наявність штрафних санкцій за неналежне виконання кваліфікованим інвестором – переможцем конкурсу умов договору (як в частині оплати акцій та/або вчинення дій з набуття права власності на акції, так і виконання зобов'язань з приведення діяльності перехідного банку у відповідність до вимог банківського законодавства, а також невиконання зобов'язань щодо приєднання/злиття перехідного банку) та відшкодування збитків Фонду.

Від імені Фонду договір купівлі-продажу акцій перехідного банку укладає директор-розпорядник Фонду або уповноважена ним на підписання договору купівлі-продажу акцій особа.

5. Продаж неплатоспроможного банку – спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку, який передбачає перехід права власності на акції від власників банку до Фонду з подальшим їх продажем кваліфікованому інвестору – переможцю конкурсу.

З метою визначення найменш витратного для Фонду способу виведення неплатоспроможного банку з ринку:

1) Фонд проводить такі дії:

а) здійснює оцінку можливості застосування кожного із способів виведення неплатоспроможного банку в конкретній ситуації з метою формування бачення щодо реальності обрання того чи іншого способу виведення неплатоспроможного банку з ринку;

б) укладає договори з фахівцями, залученими до виведення неплатоспроможного банку з ринку (для складання інвентаризаційного переліку майна неплатоспроможного банку, визначення його реальної вартості тощо);

в) здійснює розрахунок очікуваних витрат Фонду на вчинення кожного з можливих способів виведення неплатоспроможного банку з ринку.

2) Уповноважена особа Фонду проводить такі дії:

а) складає на дату віднесення банку до категорії неплатоспроможних реєстр вкладників – фізичних осіб, вклади яких підлягають відшкодуванню Фондом, з метою визначення обсягу ресурсів Фонду, що будуть потрібні для здійснення відшкодування вкладникам у разі ліквідації банку із відшкодуванням Фондом вкладів фізичних осіб;

б) складає обґрунтовуючі документи (розрахунки) розміру цільової позики.

Розрахунок очікуваних витрат Фонду проводиться Фондом за такими правилами:

1) витрати Фонду дорівнюють сумі вкладів у неплатоспроможному банку, що гарантовані Фондом та будуть виплачені протягом ліквідації такого банку, адміністративних витрат Фонду на здійснення його тимчасової адміністрації, прогнозованих операційних витрат при ліквідації неплатоспроможного банку, а також суми цільової позики, що буде надана неплатоспроможному банку протягом дії тимчасової адміністрації, за мінусом прогнозної чистої приведеної вартості відшкодування (ставка дисконту встановлюється внутрішніми актами Фонду), що може бути отримана Фондом від ліквідації такого неплатоспроможного банку (у разі впровадження плану врегулювання неплатоспроможного банку шляхом його ліквідації з відшкодуванням Фондом вкладів);

2) витрати Фонду дорівнюють сумі адміністративних витрат Фонду на здійснення його тимчасової адміністрації та ліквідації, різниці між вартістю переданих вкладів, що гарантуються Фондом, і вартістю переданих активів (розмір фінансової підтримки приймаючому банку, яку погодиться сплатити Фонд, або розмір премії з боку приймаючого банку), цільової позики, що буде надана неплатоспроможному банку протягом дії тимчасової адміністрації, за мінусом прогнозної чистої приведеної вартості відшкодування (ставка дисконту встановлюється внутрішніми актами Фонду), що може бути отримана Фондом від ліквідації неплатоспроможного

банку (у разі впровадження плану врегулювання неплатоспроможного банку шляхом його ліквідації з відчуженням всіх або частини активів і зобов'язань на користь приймаючого банку);

3) витрати Фонду дорівнюють різниці між вартістю переданих вкладів неплатоспроможного банку, що гарантуються Фондом, і вартістю переданих активів неплатоспроможного банку (розмір фінансової підтримки приймаючому банку, яку погодиться сплатити Фонд, або розмір премії з боку приймаючого банку), цільової позики, що буде надана неплатоспроможному банку протягом дії тимчасової адміністрації плюс адміністративні витрати Фонду на здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації за мінусом прогнозної чистої приведеної вартості відшкодування (ставка дисконту встановлюється внутрішніми актами Фонду), що може бути отримана Фондом від ліквідації неплатоспроможного банку (у разі впровадження плану врегулювання неплатоспроможного банку шляхом відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку на користь приймаючого банку з відкликанням банківської ліцензії неплатоспроможного банку та подальшою його ліквідацією);

4) витрати Фонду дорівнюють сумі адміністративних витрат Фонду на здійснення тимчасової адміністрації, цільової позики, що буде надана неплатоспроможному банку протягом дії тимчасової адміністрації, за мінусом коштів, що отримає Фонд від продажу неплатоспроможного банку кваліфікованому інвестору (у разі впровадження плану врегулювання неплатоспроможного банку шляхом продажу його кваліфікованому інвестору в цілому). При цьому, при розрахунку повинна бути врахована фінансова можливість кваліфікованого інвестора здійснити у найкоротший строк докапіталізацію неплатоспроможного банку у сумі, достатній для виконання економічних нормативів, встановлених НБУ, або здійснити приєднання до платоспроможного банку без погіршення економічних нормативів останнього;

5) витрати Фонду дорівнюють сумі адміністративних витрат Фонду на

здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації неплатоспроможного банку, цільової позики, що буде надана неплатоспроможному банку протягом дії тимчасової адміністрації, витратам Фонду, пов'язаним із створенням перехідного банку (включаючи державну реєстрацію банку, формування статутного капіталі, реєстрацію випуску акцій, отримання ліцензій та інших дозвільних документів тощо), мінус дохід, отриманий Фондом від продажу такого банку інвестору (у разі впровадження плану врегулювання неплатоспроможного банку шляхом створення та продажу перехідного банку кваліфікованому інвестору).

Розраховані суми витрат Фонду за кожним із способів виведення неплатоспроможного банку з ринку порівнюються між собою і обирається найменш витратний для Фонду спосіб з урахуванням документів та пропозицій потенційних інвесторів, що відображається у проекті плану врегулювання.

Усі розрахунки найменш витратних для Фонду способів виведення неплатоспроможного банку з ринку є невід'ємною частиною проекту плану врегулювання неплатоспроможного банку.

Важливим напрямом у забезпеченні державного антикризового управління банком є необхідність здійснювати ефективне управління ліквідністю та прибутковістю. Стратегічне завдання, яке мають вирішувати банки в процесі управління ліквідністю, — це необхідність уникати як дефіциту, так і надлишку ліквідних коштів.

Таким чином, правові засоби виведення неплатоспроможного банку з ринку бюджетної діяльності – це визначені державою інституційні явища, які є способами забезпечення публічних інтересів, що відображають інформаційні якості і ресурси права неплатоспроможності банків як підгалузі банківського права та його функціональну сторону, призводячи до правових наслідків, реальне функціонування та застосування яких забезпечує реалізацію суб'єктивних банківських прав та обов'язків з метою досягнення результату виведення неплатоспроможного банку з ринку. Правовими

способами виведення неплатоспроможного банку з ринку можна вважати закріплену правовими нормами сукупність прийомів упорядкування дій, операцій, процедур та стадій виведення неплатоспроможного банку з ринку, встановлений порядок застосування засобів такого виведення, а також напрями реалізації функцій, які забезпечують досягнення мети правового регулювання відносин неплатоспроможності банків.

При роботі з проблемними банками не рекомендуються ні швидкі коригувальні заходи, засновані тільки на нормативах, ні виключно дискреційні. Замість цього необхідно знайти баланс між ними. Ефективний метод, прийнятий у багатьох країнах, полягає в використанні механізму втручання з ковзаючою шкалою, при якому застосування правил і дискретності, форма втручання і його терміни пропорційні серйозності проблем, з якими стикається конкретний проблемний банк. Важливо постійно оцінювати ефективність існуючих систем виявлення проблемних банків, проводити їх регулярне стрес-тестування і підлаштовувати / адаптувати до обставин, що змінюються.

Інституційні механізми для здійснення безперервного нагляду за діяльністю банків і втручання в їх діяльність повинні забезпечувати наявність в учасників системи підтримки фінансової стабільності чітко визначених мандатів, функцій і обов'язків, а також операційної незалежності та повноважень для виконання відповідних функцій в рамках системи заходів раннього реагування/втручання. Така система повинна бути організована відповідно до законодавства або інших нормативних актів і повинна бути захищена від судових позовів, спрямованих на скасування своєчасного прийняття рішення щодо застосування коригувальних заходів впливу, втручання або врегулювання неспроможності проблемних банків. Вона повинна бути чітко регламентованою, прозорою і зрозумілою. Крім того, між учасниками системи підтримки фінансової стабільності повинен існувати стійкий механізм обміну інформацією та координування.

Найкращих результатів можна досягти, коли втручання ініціюється на ранній стадії погіршення становища банку, коли виявлені проблеми ще можна виправити. Своєчасне прийняття коригувальних заходів/втручання може скоротити ймовірність виникнення необхідності у врегулюванні неспроможності і сприяти підтримці стабільності банківської системи та суспільної довіри, при цьому зберігаючи вартість бізнесу проблемного банку, забезпечуючи більш високий захист вкладників і мінімізуючи втрати для фонду страхування депозитів.

Важливо, щоб у органу банківського нагляду, органу з врегулювання неспроможності і страховика депозитів були опрацьовані плани дій / плани надзвичайних заходів з метою забезпечення своєчасного та ефективного застосування заходів втручання, які були б достатні і збалансовані ступеня ослаблення банку. Рекомендується координування коригувальних заходів / втручання між страховиком депозитів, органом по врегулюванню неспроможності і первинним органом банківського нагляду. Якщо втручання ініціюється страховиком депозитів, але реалізується іншим учасником системи підтримки фінансової стабільності, необхідно забезпечити своєчасне інформування страховика депозитів про вжиті заходи та досягнуті результати.

Особливу увагу необхідно приділяти системно значущим банкам, оскільки від їх надійності та стійкості часто може багато в чому залежати стабільність багатьох інших банків і, в кінцевому підсумку, системи гарантування (страхування) депозитів. У зв'язку з цим страховики депозитів і органи по врегулюванню неспроможності банків повинні: забезпечити свої інтереси при розробці державної політики щодо вирішення потенційних проблем, що виникають у системоутворюючих банків; забезпечити свою участь в плануванні самооздоровлення і врегулювання неспроможності, а також своєчасний доступ до інформації наглядових органів на консолідованій основі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИВЕДЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ

2.1 Дослідження масштабів виведення неплатоспроможних банків з ринку в Україні

Поширення кризових явищ в економіці ставлять під загрозу не тільки прибутковість діяльності банків, а й узагалі їх функціонування. Основними причинами припинення діяльності банків є їхня неспроможність нейтралізувати ризики в банківській системі, а також відповідати за своїми зобов'язаннями, що обумовлено недостатністю ресурсної бази у фінансово-кредитних установах. Разом із тим, перш ніж розглядати заходи державного антикризового управління варто більш детально зупинитися на ключових категорія з якими банківська установа зіштовхується у процесі вирішення кризи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники капіталізації банківської системи України за 2014-2017 рр.
та прогноз на 2018-2019 рр.

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Норматив достатності капіталу, %	15,6	12,31	12,69	10,94	9,51	8,08
Власний капітал, млрд грн.	148,06	93,67	123,69	119,08	112,41	105,73
Темп зростання власного капіталу, %	76,87	63,26	132,05	96,27	94,40	94,06
ВВП, млрд грн.	1587	1989	2327	2351	2540	2729
Темп зростання ВВП, %	108,33	125,33	116,99	101,03	108,04	107,44
Частка власного капіталу у ВВП, %	9,33	4,71	5,32	5,07	4,43	3,87

Джерело: дані НБУ [80]

За інформацією НБУ, протягом 2014-2017 рр. загальна сума збитків, яку завдали неплатоспроможні банки економіці країни, становить 158,4 млрд грн. [80] Процес виведення з ринку банківських установ триває, що вказує на

необхідність розроблення дієвого механізму управління проблемними і неплатоспроможними банками (рис. 2.1).

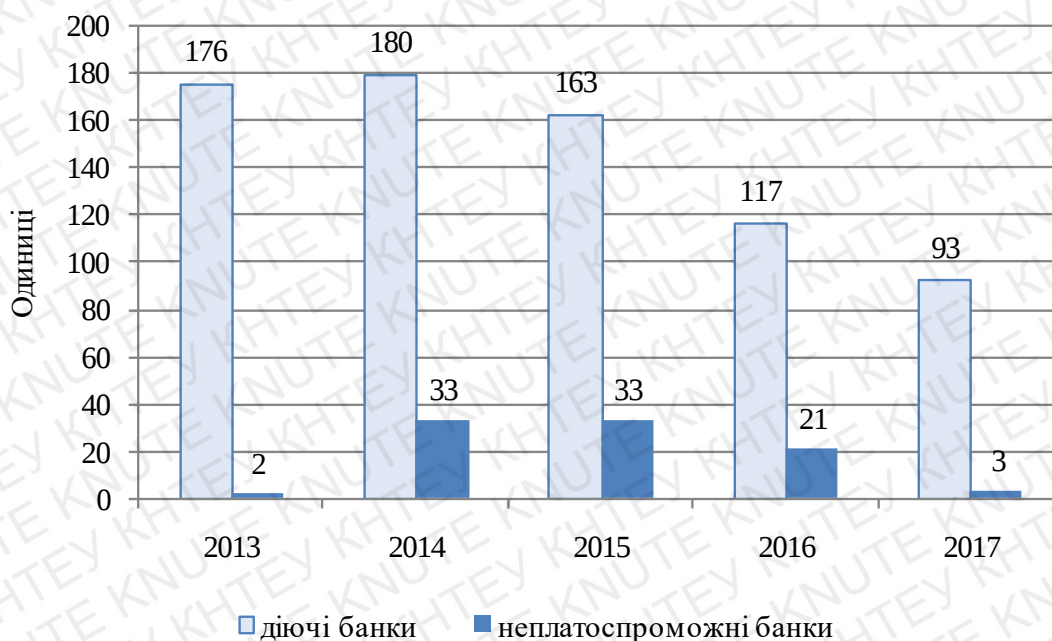

Рис. 2.1. Динаміка кількості діючих та неплатоспроможних банків України за період з 2013 р. по 2017 р.

Джерело: складено автором на підставі даних Національного банку України [80]

Девальвація національної валюти зробила неможливим для більшості позичальників обслуговування валютних позик, що стало однією з ключових причин зростання простроченої заборгованості, показники якої істотно перевищують рівень 2008-2010рр. [80]. Погіршення якості кредитів та інших активів банків призвело до необхідності формування ними додаткових резервів – сумарно за 2014-2017 рр. відрахування в резерви за їх активними операціями перевищили 400 млрд грн. [80]

Зростання проблемної заборгованості через девальвацію гривні, зловживання менеджменту та власників банків призвели до збитковості банківського сектору. Важливими причинами збитковості банків стали також втрата активів внаслідок анексії Криму та ситуації на Сході України, а також

зростання вартості ресурсів. З лютого 2014 р. і впродовж 2015-2016 рр. діяльність банківського сектору була збитковою.

В 2017 році банківський сектор повернувся до прибуткової діяльності після трьох років збитків. За останніми звітними даними НБУ фінансовий результат банків становив +1,4 млрд грн. Підвищення чистого процентного доходу дало змогу банкам збільшити операційні доходи на 12.6%. Операційна ефективність сектору підвищилася: показник CIR знизився з 60% в 2016 р. до 56% 2017 р.

З 2014 р. по 2017 р. з ринку виведено 87 банків, з яких: 81 — шляхом ліквідації; 1 — шляхом продажу інвестору; у 5 банках, що належать до категорії неплатоспроможних, діє тимчасова адміністрація (рис. 2.2, рис. 2.3).

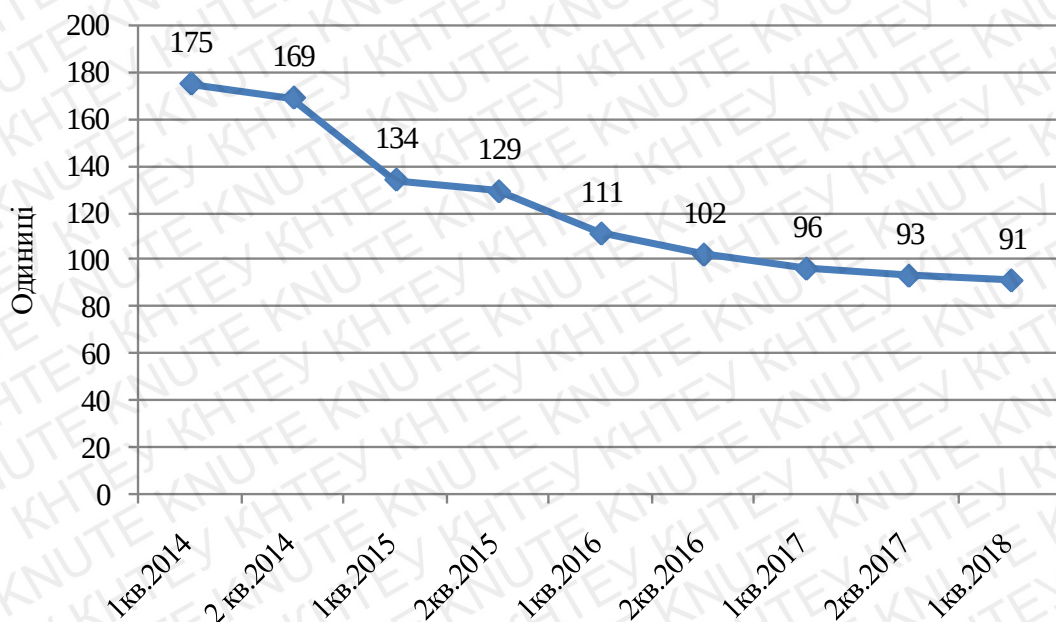

Рис. 2.2. Динаміка кількості діючих банків України у 2014-2017 рр., од.

Джерело: дані Національного банку України [80] та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [81]

Переважає кількість банків, виведених з ринку, — банки з вітчизняним і псевдо-іноземним капіталом (ПАТ «Всеукраїнський акціонерний банк» (ПАТ «ВіЕйБі Банк»), ПАТ «КБ «Надра», ПАТ «Банк Форум», ПАТ «Банк

«Київська Русь», ПАТ «Західкомбанк», ПУАТ «Фідобанк», ПАТ «Банк «Юнісон», АТ «Дельта Банк»).

Рис. 2.3. Розподіл банків України за способом виведення з ринку станом на кінець 2017 року

Джерело: складено автором на підставі даних Національного банку України [80]

За 2014-2017 роки виведено з ринку 87 банків (за кількістю майже 50%, в основному банки з українським капіталом), з них: 14 - за порушення законодавства в сфері фінансового моніторингу; 7 - через реєстрацію і роботи в зоні АТО (Крим, Донбас); 5 - за самостійним рішенням акціонерів банків; 6 - через непрозору структуру власності; 65 - через проблеми з платоспроможністю і ліквідністю

У той же час в 2017 році банки розпочали активно користуватися наданою НБУ можливістю добровільної здачі ліцензії. Влітку 2017 залишили банківський ринок банк Апекс-банк та банк «Фінансовий партнер», восени - Кредит Оптима Банк та Промислово-фінансовий банк.

В 2018 році тенденція продовжилася і в березні 2018 року БМ Банк добровільно покинув банківський ринок.

Внаслідок виведення банків з ринку потенційні втрати клієнтів (вкладників і кредиторів банків) становили (на кінець травня 2016 р.) понад 300 млрд грн, у тому числі: 270 млрд грн – юридичних осіб; 32 млрд грн – фізичних осіб по вкладах, не гарантованих державою [80, 81].

Активне виведення банків з ринку призвело до різкого зростання фінансового навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: за 2014-2017 рр. вкладникам банків-банкрутів сплачено 81 млрд грн. [80, 81].

Для здійснення виплат ФГВФО змушений здійснювати запозичення в Уряду, для чого останній розмістив облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) строком на 15 років з процентною ставкою 10-12,5%, на загальну суму 59,6 млрд грн. [80, 81]. Сукупні витрати на обслуговування цих ОВДП становлять 105,6 млрд грн. [80, 81].

Перспектива повернення коштів, що знаходилися на рахунках підприємств у банках, щодо яких ухвалено рішення про введення тимчасової адміністрації або ліквідації, практично відсутня, оскільки оціночна вартість активів таких банків у декілька разів є меншою, ніж їх балансова вартість.

Станом на 01.01.2017 р. загальна балансова вартість активів 85-ти банків, виведених з ринку, становить 471 млрд грн, а оціночна – 97,5 млрд грн, або 20% від балансової вартості [60].

Вартість активів окремих неплатоспроможних банків і надходження за цими активами (на ці банки припадає 58% балансової вартості 85-ти банків, виведених з ринку) наведено в таблиці 1 Додатку А.

Співвідношення оціночної та балансової вартості активів банків, виведених з ринку, коливається в межах від 0,2% до 70%. У багатьох випадках це може свідчити, насамперед, про зловживання з боку посадових осіб як ФГВФО (не виключено, за змовою з оцінювачами) з метою розпродажу активів банків за непрозорими умовами (із заниженням ціни), так і банків (відображення в бухгалтерському обліку «фіктивних» активів). Одним з підтверджень необ'єктивної оцінки активів є істотне перевищення ціни реалізації активів над оціночною вартістю. Приклади щодо майнових

прав вимоги за кредитними договорами та основних засобів наведено в таблицях 2 та 3 Додатку А.

Щодо 13-ти банків (ПАТ «Брокбізнесбанк», ПАТ «Банк «Форум», ПАТ «Енергобанк», ПАТ «Банк «Київська Русь», ПАТ «Східно-промисловий комерційний банк», ПАТ «Укргазпромбанк», ПАТ «АКБ «Капітал», ПАТ «Радикал банк», АТ «Банк «Велес», ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива», ПАТ «Укрінбанк», ПАТ «Преміум», ПАТ «Союз»), виведених з ринку, суди різних інстанцій прийняли ухвали щодо скасування рішень НБУ та ФГВФО про їх віднесення до категорії неплатоспроможних і ліквідацію. Імовірно, на «плечі» платників податків держава перекладе і відшкодування збитків власникам цих 13-ти банків. Балансова вартість активів цих банків перевищує 76 млрд грн, оціночна є набагато нижчою.

Станом на 1 липня 2017 року ФГВФО сумарно виплатив вкладникам неплатоспроможних банків понад 87.4 млрд. грн. Це створило суттєве навантаження на Фонд і змусило його звернутися за фінансовою підтримкою до уряду та НБУ, попри те, що розмір Фонду – 2.5% від вкладів – відповідав кращим регіональним стандартам (зокрема, польському) та перевищував середній рівень для ЄС. Відповідно постало питання підвищення інституційної та фінансової спроможності ФГВФО для ефективнішого протистояння подібним проблемам у майбутньому. У першу чергу це повинно означати ефективнішу реалізацію майна неплатоспроможних банків.

Виконання цього завдання нині ускладнене низкою як внутрішніх факторів (брак ресурсів, у т. ч. кадрових, у ФГВФО з огляду на масштаб кризи), так і зовнішніх (посткризовий кволий рівень економічної активності, правова вразливість кредиторів). Така вразливість значною мірою зумовлена незадовільною роботою правоохоронних, судових та виконавчих органів, що заважає поверненню активів законним власникам. Так, за даними ФГВФО, станом на 01.12.2016 р. подано до правоохоронних органів 3478 заяв про вчинення кримінального злочину, станом на кінець 2017 року таких заяв було вже 4 453 на загальну суму понад 429.83 млрд грн., яка в порівнянні з

попереднім роком зросла майже вдвічі – з 273,7 млрд грн (при цьому тільки 16 справ дійшло до суду, 6 справ розглянуто по суті та у 5 □ на суму 692,0 тис. грн винесено обвинувальні вироки) [81]. Робота над іншими справами триває.

Останнім часом набула активного поширення практика відновлення діяльності ліквідованих банків за рішеннями судів (Додаток Б). Проте, згідно з Законом України [6, п. 4, ст. 7], більшість оскаржених рішень НБУ про визнання банків неплатоспроможними не оприлюднено, а ті матеріали справ, які є у відкритому доступі, містять посилання на прецедент для скасування постанов НБУ.

Підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша країна взяла на себе зобов'язання запровадити міжнародні стандарти регулювання і нагляду в сфері фінансових послуг. В результаті Нацбанк і законодавчі органи почали активну імплементацію рекомендацій Базельського комітету. Протягом найближчих років НБУ планує гармонізувати банківське законодавство України з рекомендаціями Базеля III і Базеля IV. Зокрема, мова йде про посилення вимог до капіталу банків. В першу чергу буде розроблена нова структура регулятивного капіталу банку та критерії прийнятності його складових, змінені вимоги до мінімального капіталу 1-го і 2-го рівнів, а також до нормативів покриття ліквідності. Банки зобов'язані будуть публікувати звіти про виконання нових вимог.

Одним з ключових елементів підтримки платоспроможності та фінансової стійкості банків стане регулярне залучення незалежних аудиторів для проведення аналізу якості активів всіх банків.

Будемо сподіватися, що реформи принесуть очікувані результати, оскільки їх реалізація важлива не тільки для подолання кризи і стабілізації локальної фінансової системи, але і для підвищення інвестиційного клімату країни та її авторитету на міжнародній арені

2.2 Дослідження механізму виведення з ринку банку ПАТ «Платинум Банк»

Об'єктом дослідження обрано ПАТ «Платинум Банк» (ПАТ «ПтБ»), який було засновано 10 січня 2005 року у формі закритого акціонерного товариства згідно з рішенням Зборів акціонерів від 22 вересня 2004 року та зареєстроване у Національному банку України 13 січня 2005 року (реєстраційний номер 296). 30 січня 2009 року Банк змінив свою організаційно-правову форму із закритого акціонерного товариства на відкрите акціонерне товариство. Одночасно Банк змінив свою назву з «Міжнародного іпотечного банку» на «Платинум Банк».

6 квітня 2010 року Банк із відкритого акціонерного товариства став публічним акціонерним товариством.

Банк провадив свою діяльність згідно із Ліцензією Національного банку України № 217 від 20 жовтня 2011 року.

Основна діяльність Банку включає надання кредитів юридичним і фізичним особам, обслуговування банківських рахунків та залучення депозитів від юридичних та фізичних осіб.

Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 24 лютого 2005 року. 10 січня 2016 року банк віднесено до неплатоспроможних та у відношенні якого Національний банк України за пропозицією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб прийняв рішення від 23 лютого 2016 року №95-рш про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію.

За підсумками 2015 року збиток ПАТ «Платинум Банк» (Platinum Bank) становив 523,9 млн грн. (у 2014 році – 506,7 млн грн), свідчить його звітність (Додаток В).

Під час оцінки балансової вартості кредитів, наданих фізичним та юридичним особам, було встановлено, що ПАТ «Платинум Банк» не виконуються вимоги власного положення щодо формування резервів на

покриття збитків від знецінення кредитів і вимоги МСБО 39, які не були передбачені у зазначеному положенні.

Розмір резервів на покриття збитків від знецінених кредитів станом на 31 грудня 2015 року має бути збільшеним не менше ніж на 1051, 4 млн. грн., у тому числі, за кредитами позичальників АР Крим і окремих регіонів Донецької і Луганської областей в сумі 659,2 млн. грн.

Вищезазначене має вплив на балансову вартість кредитів, процентний дохід за знеціненими кредитами, фінансовий результат ПАТ «Платинум Банк», власний капітал та регулятивний капітал ПАТ «Платинум Банк».

На кінець III кварталу-2015 ПАТ «Платинум Банк» порушував норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу: при мінімально необхідних 10% (без врахування кризових пом'якшень НБУ) цей показник у ПАТ «Платинум Банк» складав 6,81%.

У квітні-2015 НБУ надав ПАТ «Платинум Банк» стабілізаційний кредит (виділяється під програми фінансового оздоровлення) на 240 млн грн. У 2014 році ПАТ «Платинум Банк» одержав від регулятора стабкредити на 400 млн грн. На 31.12.14 борг ПАТ «Платинум Банк» перед НБУ складав 378 млн грн.

Згідно із затвердженням і погодженням з НБУ планом капіталізації, ПАТ «Платинум Банк» планував в 2015 році збільшити капітал. Судячи зі звітності ПАТ «Платинум Банк» за 2015 рік, цей план не був виконаний. Хоча статутний капітал банку збільшився на 436,7 млн грн., що майже відповідає плану, встановленому для першого етапу докапіталізації на 2015 рік, разом з тим, у звітності банку зазначається, що його субборг на 01.01.2016 становив 0 (тоді як на 01.01.2015 було 219,5 млн грн). Що спонукає робити висновок, що другий етап докапіталізації не був проведений своєчасно.

Водночас ПАТ «Платинум Банк» просить затвердити оновлену програму докапіталізації, яка була подана регулятору.

Згідно з нею, збільшення регулятивного капіталу Банку планувалося провести в період протягом 2016 року та до 01.07.2018 року включно, зокрема, шляхом збільшення капіталу за рахунок отримання безповоротної фінансової допомоги щомісяця по 27 млн грн. до кінця 2015 року (тобто на 243 млн грн), а також за рахунок додаткової емісії акцій на суму 120,0 млн. грн. протягом вересня 2016 р. (у строк до 01.10.2016).

Банк допустив дефолт по стабілізаційному кредиту НБУ, і в I кварталі 2016 р. Нацбанк пішов на реструктуризацію відповідних зобов'язань.

До ПАТ «Платинум Банк» має грошові претензії низка юридичних осіб (найбільші – на 250 млн грн. – в компанії МТС-Україна», менші – зокрема, в «Альфа-банку» та ПУМБ).

Згідно із Меморандумом між Україною та МВФ, усі банки, які входять до другої двадцятки, станом на 1 січня 2017 року повинні вийти на нульовий рівень капіталу. Однак у випадку з «Платинум Банком» цього не сталося, незважаючи на те, що 29 грудня фінустанова заявила про докапіталізацію на 120 мільйонів гривень. Станом на 01 січня 2017 року ПАТ «Платинум Банк» не досяг позитивного значення капіталу. Ураховуючи вищенаведене, Правління Національного банку України прийняло рішення про віднесення ПАТ «Платинум Банк» до категорії неплатоспроможних.

Фінансова звітність свідчить, що питання про визнання «Платинум Банку» неплатоспроможним мало стояти значно раніше і для цього були всі наявні підстави. Однак НБУ заплющував очі на «мінуси». Перші ознаки проблемності банку з'явилися ще 2014-го. 31 березня 2015 року НБУ надав стабілізаційний кредит «Платинум Банку» у сумі 240 мільйонів гривень терміном на два роки. Однак у банку не змогли стабілізувати ситуацію і, за даними НБУ, у третьому кварталі 2016-го власний капітал «Платинум Банку» впав до від'ємного значення і становив «мінус» 162 мільйони гривень.

Згідно рішенням розпочато процедуру ліквідації ПАТ «ПтБ» з 24 лютого 2017 року до 23 лютого 2019 року включно, призначено уповноважену особу Фонду гарантування та делеговано всі повноваження

ліквідатора ПАТ «ПтБ», визначені Законом «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [8, ст. 37, 38, 47-52, 521, 53], в тому числі з підписання всіх договорів, пов'язаних з реалізацією активів банку у порядку, визначеному Законом, окрім повноважень в частині організації реалізації активів банку, провідному професіоналу з питань врегулювання неплатоспроможності банків відділу організації процедур ліквідації неплатоспроможних банків департаменту управління активами Ірклієнку Ю. П. строком на два роки з 24 лютого 2017 року до 23 лютого 2019 року включно.

Процедура ліквідації банку

1. Одним з етапів ліквідації може бути визнання банку проблемним. Для ПАТ «Платинум Банк» це сталося з-за системного порушення законодавства з питань легалізації (відмивання доходів), які отримані злочинним шляхом; допустив зменшення на 5 і більше відсотків нормативи ліквідності.

2. Оскільки ПАТ «Платинум Банк» не усунено виявлених порушень на підставі рішення Правління Національного банку України від 10 січня 2017 року № 14-рш/БТ «Про віднесення Публічного акціонерного товариства «Платинум Банк» до категорії неплатоспроможних» виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб прийнято рішення від 11 січня 2017 року № 85 «Про запровадження тимчасової адміністрації у ПАТ «Платинум Банк» та делегування повноважень тимчасового адміністратора банку».

Згідно з даним рішенням розпочато процедуру виведення ПАТ «Платинум Банк» з ринку шляхом запровадження в ньому тимчасової адміністрації, призначено уповноважену особу Фонду та делеговано всі повноваження тимчасового адміністратора ПАТ «Платинум Банк».

Про введення тимчасової адміністрації публікується на сайті Фонду гарантування вкладів фізичних, а також у відділеннях банку.

Виплати гарантованої суми відшкодування за Загальним реєстром ПАТ «Платинум Банк» розпочалися з 23 березня відповідно до рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування від 21 березня 2017 року.

В реєстрі значиться інформація про 6,36 тис рахунків вкладників щодо яких зняті тимчасові обмеження на загальну гарантовану суму 180,25 млн грн.

Виплати здійснюватимуться з допомогою Автоматизованої системи через відділення 7 банків-агентів, підключених до процесингового центру Фонду.

Станом на 01.04 2018 року вкладникам «Платинум Банку» виплачено 84,5% від загальної гарантованої суми, яка становить 4,7 млрд грн.

3. Після введення тимчасової адміністрації припинилися повноваження органів управління і контролю ПАТ «Платинум Банк», передана уповноваженій особі Фонду документація, печатки, ТМЦ і тд, а всі підрозділи банку і посадові особи почали діяти відповідно до вказівок уповноваженої особи Фонду.

Насьогодні банк знаходиться в стані ліквідації.

Несистемна робота регулятора над виведенням банків, в тому числі і ПАТ «Платинум Банк», з ринку також викликає питання. Нацбанк виводить банки за порушення фінансового моніторингу (відмивання грошей), нездатність виплачувати вкладникам кошти і непрозору структуру власності.

До слова, прозорість банків викликає питання до цього часу, навіть після проведеної Національним банком роботи по встановленню реальних власників і осіб, які здійснюють вплив на діяльність фінустанов.

Наприклад, А-банк. Неформально відомо, що він пов'язаний з ПриватБанком: в його акціонерів партнери Коломойського - Суркіси, його інтернет-банкінг АБанк24 - це Приват24 з іншою назвою, навіть співробітники відділень фінансової установи відкрито називали його філією «ПриватБанку», але коли ставляться про нього питання Національному банку, у регулятора кажуть, що питань до нього немає, адже формально це

незалежний банк. Також викликають сумніви дані НБУ про реальних власників перехідного РВС Банку і Акорд Банку. Перший на ринку пов'язують з заступником голови комітету з фінансів і банківської політики Р. Демчаком, другий - з К. Жеваго, які потрапили в «чорний список» НБУ.

Ні для кого не секрет, що деякі банки закривали за формальними ознаками (наприклад, банк «Юнісон» - недотримання відкритості бенефіціарів), а іншим банкам, як досліджуваний ПАТ «Платинум Банк», при низці проблем, дозволяли продовжувати викачувати гроші у населення - залучати депозити.

Точно так же в зволіканні звинувачували НБУ України, коли мова заходила про банках «Хрещатик», «Михайлівський», «Фінанси і кредит», Дельта Банку і ряді інших фінустанов.

Зволікання небезпечне тим, що в цей момент банк встигає набрати ще депозитів від населення і юридичних осіб і вивести з фінансової установи активи. Часто навіть не дивлячись на присутність в банку куратора від НБУ.

Ще одна важлива проблема, про яку варто згадати, стосується інформації, що публікується. Звичайно, не всі вкладники можуть зорієнтуватися навіть в нинішньому масиві даних на сайті регулятора, але точно можна говорити про їх нерепрезентативність. Ці дані часто не відображають реального стану справ у банку та не дозволяють провести повноцінного аналізу стану банку.

Звітність банків не дозволяє скласти уявлення про реальні ризики і, відповідно, прийняти раціональне рішення про інвестування, навіть якщо припустити, що маємо необхідні навички аналізу. Наприклад, по звітності ПАТ «Платинум Банк» на сайті НБУ станом на кінець третього кварталу 2015 р. ніяк не можна було зробити висновок про ризики: проблемні кредити становили трохи більше 10% портфеля, під них був сформований відповідний резерв.

Рідко по якому банку зафіксований негативний власний капітал, а інформації про результати стрес-тестів або рівні регулятивного капіталу по

банках у відкритому доступі просто немає. При цьому, згідно з останнім меморандумом з МВФ, нормативи банки не виконують, а негативний регулятивний капітал для українських банків - правило, а не виняток.

На наше переконання, вже давно потрібно підняти питання перед регулятором про хоча б щомісячні публікації банківської статистики.

На даний момент розкриття детальних звітів про залишки та обіг по всім бухгалтерським рахунках банків, які вони щомісяця надсилають регулятору залишається на етапі консультацій. А такий крок, на нашу думку, сприяв би відкритості банківської системи і дав би можливість зацікавленим особам (аналітикам, журналістам, простим вкладникам) мати більше інформації про істотні показники. Наприклад, про заборгованість по рефінансуванню, ліквідності і так далі. Це дозволило б уникнути спекуляцій і ситуації, коли частині ринку доступна докладніша інформація.

Банки і аудитори повинні відповідати за звіти, які відбивають реальний стан справ. На сьогоднішній день, виявляючи невідповідність даних в звіті, підтвердженому аудитором, Нацбанк може позбавити такого аудитора права перевіряти банки. У 2015 році під такі санкції потрапили 8 українських компаній, в 2017 році - 4. В 2016 році за підтвердження недостовірної інформації в звітах банків права працювати з банками позбавили міжнародну аудиторську компанію BDO. Банки ж за неправдиву інформацію в звітах не відповідають жодним чином.

До реальної відповідальності аудиторів або акціонерів справа так і не дійшла. НБУ, судячи з усього, не бачить проблеми в інформаційній асиметрії.

Таким чином, вкладник, який позбавлений можливості прийняти раціональне рішення, буде орієнтуватися на те, що йому доступно - гарантування вкладів - і таким чином підтримувати систему «морального ризику», коли банки «пилососять» депозити, а потім виводять кошти, а ФГВЛ виплачує компенсацію за рахунок платників податків.

2.3 Аналіз політики ФГВФО щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку

В 1998 році започатковано створення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, визначено порядок формування та використання його коштів. В 2001 р. прийнято Закон України [8], яким передбачено, що Фонд «...гарантує кожному вкладнику учасника (тимчасового учасника) Фонду відшкодування коштів за його вкладами, включаючи відсотки, в розмірі вкладів на день настання недоступності вкладів...». Суми коштів постійно збільшувалися, враховуючи економічну ситуацію в країні. Так, на початку кризи в Україні, як і в більшості країн світу, був підвищений рівень гарантування вкладів. Спеціальним Законом в 2009 р. був підвищений гарантований розмір відшкодування за вкладами з 50 тис. грн. до 150 тис. грн. [9]. Даний закон був прийнятий з метою посилення захисту прав вкладників у разі неплатоспроможності банку, були скорочені терміни здійснення виплати відшкодування (з 2 місяців до 7 днів з дня прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку), терміни дії тимчасової адміністрації (з 1 року до 3 місяців). В 2012 році з метою подальшого зміцнення довіри населення до банків і підвищення рівня захищеності вкладників збільшено гарантовану суму відшкодування за вкладами, які стали недоступними, з 150 до 200 тис. грн. [9].

З метою забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку ФГВФО здійснюю акумуляцію фінансових ресурсів (табл. 2.2).

Станом на 01 січня 2014 року фінансові ресурси ФГВФО складали 7292,9 млн. грн., з яких 7213,4 млн. грн. інвестовано в державні цінні папери, 79,5 млн. грн. – кошти на поточних рахунках ФГВФО.

Таблиця 2.2

Формування фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України в 2013-2017 роках, млн грн

Джерело формування коштів	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Початковий збір	10,1	1,2	0,0	0,0	
Регулярний збір	2630,5	3268,2	3480,5	3332,4	3315,2
Доходи від інвестування в державні цінні папери	712,8	871,8	2062,6	777,9	1147,3
Доходи у вигляді процентів по залишкам коштів на розрахункових рахунках в НБУ	16,4	63,3	116,2	345,4	140,8
Кредити залучені від НБУ		10197,5	9950,0	0,0	0,0
Продаж ОВДП		10117,6	51766,8	0,0	2543,2
Погашення ОВДП			184,9	668,6	0,0
Кошти отримані від виконання заходів, передбачених планом врегулювання, у т. ч.:			5163,9	6 853,4	6531,2
в ліквідацію (погашення кредиторських вимог)			2389,4	6 622,5	6530,9
під час тимчасової адміністрації (повернення цільових позик)			2635,3	230,9	0,0
від продажу неплатоспроможних банків, перехідних банків			139,2	0,0	0,3
Інші надходження, у т. ч.:			501,3	102,5	83,1
отримані гарантійні внески			498,6	100,0	80,0
інші надходження	0,4	2,2	2,7	2,5	3,1
Всього за джерелами	3372,2	24525,2	73226,2	12080,2	13760,8

Джерело: розроблено автором [9]

Станом на 01 січня 2018 року кошти Фонду склалися з: коштів на рахунках у Національному банку України – 3740,3 млн грн; коштів у державних цінних паперах, що були отримані в 2016 році в якості кредиту держави в сумі 1996,2 млн грн (справедлива вартість); коштів у державних цінних паперах, що були отримані в 2016 році в якості кредиту держави, та які знаходяться в заставі під кредити НБУ в сумі 3677,8 млн грн; інвестицій в державні цінні папери, які знаходяться в заставі під кредити НБУ в сумі 5280,4 млн грн.

Протягом звітного періоду кошти Фонду витрачались за напрямками, передбаченими статтею 20 Закону (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Використання фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України в 2013-2017 роках, млн грн

Напрямки використання коштів Фонду	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Перерахування коштів для здійснення виплат вкладникам неплатоспроможних банків	1 185,5	8 508,6	23 034,4	11444,4	7 004,9
Надання цільової позики	908,5	6 080,2	27 358,7	3 213,3	19,9
Фінансова підтримка приймаючих, перехідних банків		722,1	598,9	0,0	0,0
Процентні витрати за векселями Фонду		0,0	1 264,7	1 264,7	1 264,7
Погашення кредитів НБУ		0,0	10 446,2	635,0	2 582,0
Процентні витрати за кредитами НБУ	50,0	463,0	2 414,2	1 172,4	1 050,3
Кошторисні витрати		69,4	123,9	243,1	346,6
Інші витрати, у т.ч.:		140,9	459,4	141,0	61,9
повернення гарантійних внесків		139,0	458,6	140,0	60,0
інші витрати		1,9	0,8	1,0	1,9
Всього за напрямками	1244,0	15 984,2	65 700,4	18113,9	12330,3

Джерело: розроблено автором [70]

В 2017 році: перерахування коштів для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам банків – 7004,9 млн грн (56,8%), для порівняння в 2014 році - 23 034,4 млн грн (35,1%);

надання цільової позики – 19,9 млн грн (0,2%), для порівняння в 2014 році - 27 358,7 млн грн (41,6%);

погашення частки кредитів НБУ – 2 582,0 млн грн (20,9%), для порівняння в 2014 році - 10 446,2 млн грн (15,9%);

сплата відсотків за векселями Фонду – 1 264,7 млн грн (10,3%), для порівняння в 2014 році -;

сплата відсотків за користування кредитами НБУ – 1 050,3 млн грн (8,5%), для порівняння в 2014 році - 2 414,2 млн грн (3,7%).

Крім того в 2014 р. була фінансова підтримка перехідного банку 598,9 млн грн (0,9%).

Станом на 01.01.2018 заборгованість банків, що ліквідуються, по сплаті кредиторських вимог Фонду склала 77624,0 млн грн. Загальна кількість банків, до яких Фонд мав зареєстровані кредиторські вимоги, склала 110 банків, з яких 91 банк був під управлінням Фонду та 19 банків – під управлінням НБУ.

За звітний рік сума кредиторських вимог Фонду до банків, що ліквідуються, збільшилася на 645,8 млн грн (зміни відбулися за рахунок збільшення кількості банків, що ліквідуються, також здійснювалось погашення банками вимог Фонду (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Непогашені вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України до неплатоспроможних банків

Банки у ліквідації	На 01.01.2018		На 01.01.2017		Відхилення, +/-	
	Кількість банків	Сума, млн грн	Кількість банків	Сума, млн грн	Кількість банків	Сума, млн грн
Банки під управлінням Фонду	91	73 562,1	81	72 916,3	+10	+645,8
Банки під управлінням НБУ	19	4 061,9	19	4 061,9	0	0
Всього	110	77 624,0	100	76 978,2	+10	+645,8

Джерело: розроблено автором на основі [82]

За розрахунками, здійсненими відповідно до Методики оцінки фінансової стійкості Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, показник фінансової стійкості Фонду (ФСФ) станом на 01.01.2018 становив 2,78%, що є достатнім згідно вимог законодавства.

Оцінка прогнозованої фінансової стійкості Фонду до кінця 2018 року показувала суттєве зниження фінансової стійкості Фонду до показника - 2,75%, що свідчить про потенційний дефіцит коштів, який до кінця року поглиблюється до 13965,2 млн грн.

Стан фінансової стійкості Фонду станом на 01.01.2018 та прогноз її стану до кінця 2018 року наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Розрахунок прогностної Фінансової стійкості Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України(ФСФ), млн грн

	Інформація станом на дату	Фінансова стійкість Фонду (ФСФ=КФ/ГКФ)	Гарантовані фондом кошти відшкодування за вкладами (ГФК)	Кошти фонду (КФ)	Дефіцит коштів
1	2	3	4	5	6
Фактичні	01.01.2018	2,8%	238 043	6 613,6	—
	01.02.2018	2,8%	235 000	6 602,9	—
	01.03.2018	2,6%	237 000	6 221,7	—
	01.04.2018	3,4%	239 000	8 047,8	—
	01.05.2018	3,7%	241 000	8 995,6	—
	01.06.2018	3,7%	243 000	9 093,6	—
	01.07.2018	4,3%	245 000	10 589,7	—
	01.08.2018	4,0%	248 000	9 832,5	—
Прогнозні	01.09.2018	4,1%	250 000	10 298,9	—
	01.10.2018	3,9%	252 000	9 757,5	—
	01.11.2018	3,8%	257 000	9 816,7	—
	01.12.2018	-2,7%	261 000	- 6 997,0	- 13 522,0
	01.01.2019	-2,8%	266 000	- 7 315,2	- 13 965,2

Джерело: розроблено автором на основі [82]

Сума дефіциту враховує не тільки залишок виплат вкладникам неплатоспроможних банків, але і потенційні виплати по банках, у яких виявлено значний ризик настання неплатоспроможності протягом звітного періоду.

Згідно розрахунку департаменту моніторингу діяльності банків, Фонд протягом 12 місяців може витратити додатково на виплату вкладникам банків, які мають високий ризик настання неплатоспроможності 27 313,6 млн грн.

Отже, необхідно переосмислити роль ФГВФО, оскільки арсенал його дій по стабілізації банківського сектора в короткостроковому періоді через зростання гарантованих сум вичерпаний, що в довгостроковій перспективі буде посилювати ризики банківських криз.

Система гарантування вкладів повинна бути динамічною, тобто реагувати на виклики, які постають перед фінансовою системою. При цьому слід пам'ятати, що будь-яка система гарантування вельми асиметрична:

розширення гарантій здійснити легко, тоді як їх звуження надзвичайно складно реалізувати.

Таким чином, систему неможливо несподівано «відкотити» до більш низького рівня гарантій без ризику масового відтоку вкладів. При цьому система повинна бути спроектована з можливістю формування сигналу про підвищення рівня захищеності банківської системи.

Українська система гарантування вкладів потребує вдосконалення в декількох напрямках, а саме - посилити функціонал по мінімізації ризиків і заздалегідь виявлення загроз для фінансової стійкості банківських установ; ввести співстрахування, що буде сприяти зниженню морального ризику з боку вкладників; розширення гарантій на депозитні вклади підприємців і юридичних осіб.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ВИВЕДЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ

3.1 Порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку

За показниками повернення активів у рамках процедур банкрутства банків Україна посідає одне з останніх місць у світі. За результатами дослідження Світового банку (2016), у рамках процедури банкрутства в Україні можна повернути лише 7.5 цента з одного долара США активів. Для порівняння: середній показник для Європи та Центральної Азії становить 38.2 цента, для країн ОЕСР із високим доходом – 73 центи з одного долара США [87].

Роль систем страхування депозитів (ССД) в існуючих національних системах і інституційних механізмах для раннього виявлення проблемних банків і своєчасного втручання в їх діяльність беззаперечна, але в різних країнах вони мають різні повноваження (мандати).

В рамках даного дослідження проаналізовано міжнародну практику 32 страховиків депозитів [89], результати якого (табл. 3.1), показують, що більшість світових страховиків депозитів не мають законних повноважень щодо ініціювання коригувальних дій або інших заходів по втручання в діяльність банку.

Тільки 10 страховиків (31,3%) можуть самостійно ініціювати такі дії, при цьому 34% можуть давати рекомендації про застосування певних наглядових дій відповідними органами і 5 (15,6%) - можуть вимагати прийняття заходів.

Таблиця 3.1

Форми втручання в діяльність банків

Форма дій	Відповідальний учасник системи підтримки фінансової стабільності банку		
	Орган банківського нагляду	Страховик депозитів	Центральний банк
1	2	3	4
1. Проведення позачергових / особливих інспекцій / перевірок	18	12	12
2. Вимога / наказ про виправлення недоліків	18	7	13
3. Вимога / наказ про надання плану усунення недоліків	17	8	13
4. Збільшення ставки внесків для інституту-учасника	12	16	1
5. Припинення членства в ССД	3	9	6
6. Заборона на здійснення певних видів діяльності	17	5	14
7. Вимога про зняття керівників вищого рівня з посади	17	5	13
8. Надання допомоги банку, не закриваючи його	1	15	12
9. Взяття інституту під контроль органом банківського нагляду / страховиком депозитів / іншим державним органом без його закриття і тимчасове управління його діяльністю (тимчасова націоналізація)	9	13	11
10. Закриття інституту-учасника	13	4	16
11. Ініціювання процедури банкрутства щодо інституту-учасника	13	10	12
12. Врегулювання неспроможності закритого інституту-учасника	4	17	10

Джерело: розроблено автором на основі [89]

В 23 юрисдикціях пускові механізми для втручання формально внесені в Закони та інші нормативні акти, в той час як в 14 юрисдикціях орган банківського нагляду або центральний банк має певну свободу дій щодо застосування заходів по втручанню. Найбільш часто використовувані пускові механізми для ініціювання коригувальних дій і/або заходів по втручанню - це недостатність капіталу (28 респондентів, 87.5%), недостатня ліквідність (26,

81,3%), погана якість активів (24, 75%), небезпечна чи неправильна практика (26, 81 %).

Серед інших згаданих пускових механізмів - такі як надмірна концентрація ризику, порушення законодавства щодо боротьби з відмиванням грошей та інших законів і нормативних вимог, високі процентні ставки по депозитах, слабкі системи внутрішнього контролю і нездатність виправити недоліки або надати надійну інформацію тощо. [82].

Міжнародний досвід показує, що ефективність системи гарантування, так само як і ступінь захищеності вкладників, може бути значно вищим, ніж в Україні. В Австралії та Монголії, наприклад, вкладники в разі ліквідації банку мають пріоритетне право вимоги перед іншими кредиторами. В Аргентині, Німеччині, Польщі, Сполучених Штатах Америки держава гарантує повернення вкладів не тільки фізичних, а й юридичних осіб.

До того ж обсяг наданих гарантій в інших країнах часто значно вище, ніж в Україні. У Великій Британії це 85 тис фунтів стерлінгів на одного кредитора в одному банку, в Німеччині та Польщі - 100 тис євро, в Японії - 10 млн ієн, що еквівалентно 90 тис дол, а в США - 250 тис дол.

Є чимало відмінностей і в процедурах виведення неплатоспроможних банків з ринку. Наприклад, в системі гарантування США, яка вважається однією з найстаріших у світі, передбачено два механізми.

Один з них - це санація, при якій банк повністю зберігається як окрема юридична особа і продовжує працювати на ринку. При цьому Федеральна корпорація страхування депозитів може займатися реалізацією безнадійних активів, видавати стабілізаційні кредити, викупляти частину акцій і т.д.

Другий шлях - злиття проблемного банку зі стабільною фінансовою установою, яка повністю приймає на себе не тільки активи банкрута, але і його зобов'язання.

Цікавим є, як такі ситуації технологічно вирішуються в США. Процесом банкрутства та оздоровлення банків там займається Федеральна корпорація зі страхування депозитів (FDIC). В банк, що зазнає труднощі, в

п'ятницю ввечері приходять фахівці FDIC, за вихідні вони продають проблемний банк як майновий комплекс іншому власнику, а в понеділок вкладники приходять в свій банк, на дверях якого вже інша вивіска. Звичайно, в реальності все відбувається трохи інакше. Фахівці FDIC, дійсно, входять в банк в п'ятницю ввечері, але до цього відбувається значна робота: перевірки, вибір банку-набувача і т.д. Але для клієнтів реструктуризація банку виглядає блискавичною - і це головне! . [82].

Для порівняння, як би це відбувається в Україні на існуючому рівні технології. Якби НБУ відкликав ліцензію у банку - учасника системи страхування вкладів, вкладники (фізичні особи) в найкоротший термін отримали б компенсацію тільки суми вкладів, покритої страховкою, потім Фонд в рамках ліквідаційних процедур довго розшукував би і продавав активи збанкрутілого банку, формувалася б ліквідаційна маса, ділив кошти між кредиторами всіх черг. Такий процес може тривати декілька років.

Взагалі, світовий досвід показує, що спочатку застосовуються механізми «очищення» балансів банків від проблемних активів і тільки у разі, якщо перспектива неплатоспроможності є невідворотною, передбачається використання повного спектра доступних стратегій, але не обмежуючись ними:

- злиття або поглинання (merger & acquisition);
- передача акцій або майна (тобто активів і зобов'язань, у тому числі депозитів) покупцеві приватного сектору (purchase & assumption);
- передача акцій або майна та вкладів до брідж-банку (bridge-bank);
- конвертація депозитів в акції фінансової установи або переоформлення вкладів у спеціальний субординований кредит на поповнення капіталу (bail-in);
- призначення адміністратора, який бере на себе контроль і управління банком з метою відновлення платоспроможності банку або частини його бізнесу;

– ліквідація банку з виплатою коштів застрахованим вкладникам або переведення їх рахунків, а потім згортання діяльності банку і продаж його активів [74, с. 46].

Світова практика свідчить, що найпоширенішою формою реорганізації проблемних банків є злиття та поглинання. Банки (навіть ті, які збанкрутували) є привабливи-ми об'єктами для інвесторів, особливо для фінансових організацій, які прагнуть отримати нематеріальні вигоди. У ряді випадків власники акцій і деякі кредитори йдуть на поступки для залучення потенційних покупців.

У відкритому доступі представлена інформація про ключових угодах злиття та поглинання (М & А) в Україні протягом 2016-2018 рр.

Інформація по операціях злиття і поглинання банків в Україні представлена в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Угоди злиття і поглинання банків в Україні (М&А України): 2016-2018 рр.

Дата угоди	Об'єкт поглинання	Продавець	Покупець	Сума угоди (\$, млн)
Серпень 2017	Банк «Новий»	ФГВФО	ТАСкомбанк Україна	
Липень 2017	КУА «УкрСиб Кепітал Менеджмент»	Укрсиббанк	Інвестиційний капітал Україна (ICU) Україна	
Травень 2017	Marfin Bank	Marfin Popular Bank Public Co	Saggarco Limited Кіпр	
Грудень 2016	Universal Bank	Eurobank Group	TAS Group Україна	16
Листопад 2016	Український банк реконструкції та розвитку	ФДМУ	Bohai Commodity Exchange Co. Ltd. (BOCE) Китай	3,2
Листопад 2016	Комерційний індустриальний банк	Юрій Сидоренко / Євген Казьмін	GML Capital Велика Британія	
Серпень 2016	Перший інвестиційний банк (PINbank)	Олександр Клещук	Євген Гінер Росія	
Січень 2016	ПАТ «Укрсоцбанк»	UniCredit Group	ABN Holdings SA Люксембург	325,0

Джерело: розроблено автором на основі [90]

База даних угод злиття і поглинання в Україні формується на основі:

- відкритих джерел, засобів масової інформації про угоди купівлі - продажу;
- індивідуальної інформації, отриманої аналітиками і економічними оглядачами від топ-менеджменту компаній, задіяних в операціях купівлі-продажу компаній;
- експертних оцінок аналітиків, а також провідних інвестиційних компаній України;
- звітів міжнародних організацій і компаній, що надають статистику угод M&A.

Якщо метод злиття та поглинань не може бути реалізований, то розглядається метод купівлі та прийняття на себе зобов'язань, який полягає в тому, що сильний у фінансовому відношенні банк або приватний інвестор купує частину або всі активи та бере на себе частину або всі зобов'язання банку-банкрута.

Вивчивши досвід європейського законодавства щодо санації кредитних організацій, необхідно визнати позитивний ефект від його впровадження. Крах чотирьох найбільших банків Греції під час світової фінансової кризи міг привести до ще більших втрат, ніж Lehman-Brothers-weekend. Однак, провівши своєчасну санацію, Центральні банки зменшили можливі втрати, а завдяки новому механізму bail-in зберегли гроші платників податків.

У Великобританії проблемний банк може бути переданий в перехідну структуру або проданий інвестору, який займається його оздоровленням під наглядом центробанку.

В Польщі та Німеччині також існує варіант продажу проблемного банку «здоровому», або ж передача його активів і зобов'язань, спеціально створеній компанії з управління активами або так званому «перехідному» банку.

Найбільш близька за своєю суттю до українських реалій модель перехідних банків США. У штатах на законодавчому рівні закріплені норми,

керуючись якими Федеральна корпорація страхових депозитів (ФКСД) має право створювати бридж-банки на базі неплатоспроможних. Вони можуть абсорбувати зобов'язання і активи банку, що розорився, а також надавати в звичайному режимі банківські послуги.

Підсумовуючи дослідження, систематизуємо переваги і недоліки способів виведення банку з ринку (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Основні переваги і недоліки способів виведення банку з ринку при участі суб'єктів страхування депозитів

Спосіб	Зміст	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Ліквідація банку	ССД бере на себе усі активи і пасиви банку, який ліквідується, здійснює прямі виплати застрахованим вкладникам, після чого реалізує активи, компенсуючи витрати	Швидке повернення депозитів в межах визначених сум, можливість обирати альтернативні форми продажу активів банку	Потенційно великі витрати системи депозитного страхування, можливість зловживань при виборі форми і ціни продажу активів
Злиття	ССД визначає банк, який готовий на певних умовах прийняти на себе активи і пасиви банку, який ліквідується	Однакові умови для усіх вкладників, підтримка довіри до банківської системи в цілому, ліквідація поганих активів, збереження обсягу пропозиції банківських послуг на ринку	Терміни процедури, труднощі в виборі банку-покупця
Створення перехідних банків	Створення тимчасового банку, який за визначений термін здійснює ліквідацію банку з використанням процедур виплат і реалізації майна	Швидке повернення застрахованих депозитів, можливість вибору альтернативних форм продажу активів	Великі витрати ССД, можливість зловживань при виборі форми і ціни продажу активів, великі терміни повернення незастрахованих зобов'язань

Джерело: розроблено автором на основі [46, 59, 60]

Міжнародний досвід підтверджує, що банки, в разі неможливості їх порятунку, потрібно ліквідувати. Але це крайній випадок.

3.2 Шляхи удосконалення механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку

Світовий досвід свідчить, що виведення неплатоспроможних банків з ринку банків - це досить складний процес, який крім елементів банківської та управлінської культури включає у себе функціональні і політичні чинники. Не секрет, що при ліквідації найчастіше допускаються зловживання, бувають змови з акціонерами, великими кредиторами, та й сама ефективність процедур невисока. До речі, жоден банкір за цей період не був притягнутий до відповідальності за навмисне банкрутство, хоча випадки такого банкрутства загальновідомі.

Термін «ліквідація банку» не дарма наводить на думки про сленг кілерів: спочатку банк доводять до коми його ж акціонери, а потім ліквідатори планомірно знищують його останки, намагаючись роздати борги кредиторам. Нова ідеологія банкрутства банків, виразником якої в Україні є ФГВФО, полягає в тому, що ліквідувати треба юридичну особу, тобто «оболонку» банківського бізнесу. А сам бізнес банку - заради його клієнтів, вкладників та позичальників, і заради всього банківського ринку - слід зберегти, продавши в «хороші» руки. Не такий вже великий в Україні банківський ринок, щоб ліквідувати бездумно. [9].

Тому актуальним є перспективи впровадження нових механізмів виведення неплатоспроможних банків з ринку банків.

Розглянемо схему продажу банківського бізнесу, яка, на наш погляд, дозволить врятувати два банки: умовний банк «Банк № 1» - лідер серед самостійних банків регіону, і невеликий банк «Банк № 2», перейменованний пізніше новими власниками в «Новий Банк».

Сталося так, що ФГВФО був змушений зайнятися ліквідацією «Банк № 1». При цьому в активах «Банку № 1» є багато прострочених кредитів підприємствам великого бізнесу і відмінна будівля в центрі міста, яка не приносила прибутку, оскільки в ній знаходився тільки банківський офіс.

Суть операції полягає в наступному. З вкладниками банку «Банк № 1» укладається мирова угода, яка є на увазі передачу їх вкладів «Банку № 2» на певних умовах: вкладники могли забрати тільки 10% своїх коштів, а решту боргів ділилися на три частини і виплачувалися протягом півтора роки. Якщо врахувати, що єдиною альтернативою такій угоді була втрата кредиторами значної частини своїх вкладень, то вихід вкладникам був запропонований адекватний.

Разом з вкладами «Банк № 1» передає «Банку № 2» довгі активи - будівля і кредити великих промислових підприємств.

Оскільки «Банк № 2» має власний офіс, то він перепрофілює отриману будівлю в офісний центр, від здачі приміщень в оренду будуть надходити грошові кошти, які будуть спрямовувалися на виплати вкладникам.

Ймовірно, вкладники не поспішатимуть забирати свої кошти. Вони цілком довіряли своєму новому банку. Здавалося, після цих дій банк «Банк № 1» залишається лише закрити.

В «Банк № 1» залишилися кредитори - юридичні особи, яким потрібно запропонувати погодитися на відстрочку погашення своїх вимог на, наприклад, 5 років. Втрачати їм нічого, оскільки залишається дуже мало шансів, що ця категорія кредиторів взагалі хоч щось отримає. У цього банку залишаються складні, але реальні активи і реструктуровані зобов'язання, і в такому вигляді його може придбати, а потім відродила будь-яка корпорація.

У підсумку - у «Нового Банку» (колишній банк «Банк № 2») нові власники; а «Банк № 1» має шанс вижити і динамічно розвиватися.

В сьогоденнішому правовому середовищі альтернативою такого результату стане ліквідація двох соціально значущих банків, у яких є величезна кількість вкладників. . [9, 82].

Реалізувати описану схему дозволить прийняття закону про реструктуризацію кредитних організацій, який закріпить можливість укласти мирову угоду з кредиторами і в нормальному режимі перевести частину

активів і зобов'язань в інший банк, звільнивши банк, що реструктуризується, від боргового навантаження.

В описаному випадку є недолік - передача активів і пасивів проводилася дискретним чином протягом доволі тривалого часу: приходять вкладники, пишуть заяви, на суму переданих вкладів передаються активи, багато паперової роботи.

При ліквідації банку його пасиви складаються з зобов'язань першої (вимоги вкладників), другої (зарплата співробітникам банку) і третьої (вимоги юридичних осіб) черг. У разі, якщо у банку достатньо коштів для погашення, наприклад, зобов'язань першої черги, можна оголосити тендер серед великих банків, запропонувати їм цю клієнтську базу і відповідні активи. Є технологія оцінки всього бізнесу банку і його частин. Переможцем в тендері стане банк, який більше заплатить.

Заплачені їм кошти направляються або на погашення недостачі коштів для переданих кредиторів відповідної черги, або для решти кредиторів, що залишилися в банку. Одночасно залишаються активи, які увійдуть до складу ліквідаційної маси для розрахунків з корпоративними кредиторами. Головне, щоб активи були реальними, а не «схемними».

Важлива деталь: механізм повинен працювати дуже швидко. Якщо процедуру розтягнути в часі, то ефективність її почне різко падати.

Варто визнати, що запропонована нами схема працює тільки тоді, коли в банку є активи - нехай і проблемні, але справжні, а не «дуті». Якщо ж в активах - фірми-одноденки, яким колишнє керівництво видало кредити або у яких воно купило незабезпечені векселі, то можна скільки завгодно ламати голову над схемами реструктуризації, - вони не принесуть користі.

Важливим елементом цього механізму є пошук банку-покупця на майновий комплекс (активи і зобов'язання). Капітал цього банку повинен бути досить солідним, щоб при вливанні «чужих» активів його капіталізація не впала до небезпечного рівня. . [75].

Слід мати на увазі, що, купуючи майновий комплекс, новий власник отримує клієнтську базу.

Явною перевагою пропонованої нами схеми перед існуючою процедурою ліквідації є збереження бізнесу. При ліквідації клієнтська база як частина майнового комплексу кредитної організації, як фактор, що збільшує вартість її майна, просто перестає існувати.

Тобто завдання Фонду має бути не стільки в тому, щоб оптимізувати механізми ліквідації, скільки в тому, щоб знайти механізми збереження бізнесу ліквідованого банку і його вартості.

У такому випадку термін «ліквідація», навіть, доречно замінити терміном «врегулювання проблем».

У цій схемі рятується не банк, а його бізнес, його кредитори. До речі, при банкрутстві банку страждають не тільки кредитори, а й дебітори. Коли в нормальній ситуації за взятими ними кредитами наступають терміни погашення, позичальники, можливо, воліли б не виводити гроші з бізнесу, а перекредитуватися. А при банкрутстві їм доведеться в будь-якому випадку повертати кредит, а потім шукати позикові кошти в іншому банку, де у них немає кредитної історії. Все це впливає на якість бізнесу клієнтів проблемного банку, вони змушені знижувати свою ділову активність.

Взагалі, потрібно мати такий механізм, щоб з банківського ринку не йшли ні пасиви, ні активи. Про дебіторів банку ми вже сказали, але і кредиторам гроші потрібні не у вигляді готівки, а у вигляді вкладень, досить надійних і дохідних. Таким чином, збереження майнового комплексу банку вигідно всім: і кредиторам, і дебіторам, і банківського бізнесу в цілому.

Основними заходами, які можуть бути використані на основі міжнародного досвіду для реструктуризації банків, в тому числі малих і середніх банків, є:

- 1) викуп неякісних активів, який полягає в реалізації проблемних активів фінансовими установами;

2) рекапіталізація, яка полягає в наданні додаткового капіталу в обмін на участь у власності, яка здійснюється у формі покупки звичайних або привілейованих акцій, а також на умовах субординованого боргу;

3) гарантування вкладів - здійснюється з метою підвищення довіри клієнтів до банків;

4) гарантування інших зобов'язань, тобто конвертація заборгованості шляхом випуску нових боргових цінних паперів.

Доцільним буде запровадження продажу активів неплатоспроможних банків в результаті здійснення факторингових операцій, укладення договорів відступлення прав вимоги.

Звичайно, рекомендації та пропозиції учасників ринку потрібно серйозно обговорювати і опрацьовувати. Але в цих кризових, дуже важких в усіх відносинах умовах ринку проблемних активів не потрібні жорсткі і категоричні заяви і рішення регуляторів. Не потрібні навіть натяки на командування ринком, тим більше чогось нав'язувати учасникам ринку.

Акредитовані в ФГВФО компанії - не лише особливі інститути, але і особлива технологія роботи на ринку проблемних активів. Дійсно, в нинішніх кризових умовах система продажу активів неплатоспроможних банків вимагає комплексного підходу. Це не одичне питання окремих осіб. Це повинна бути цілісна економічна політика держави, спрямована на удосконалення процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку, у тому числі консолідація продажу активів в структурі ФГВФО, а також посилення захисту прав вкладників шляхом прискорення проведення виплат відшкодування коштів таким вкладникам. Впровадження для інвесторів передбачуваного, прозорого і стабільного державного регулювання на ринку проблемних активів. . [70].

Ми вважаємо, що важливим є до виведення банку з ринку провести низку заходів для попередження його ліквідації. Головна мета заходів доліквідаційного періоду - це забезпечення стабільності банківської системи з метою фінансування національної економіки. Для її реалізації необхідно

вжити ряд заходів щодо уникнення неплатоспроможності банківських установ, подолання розвитку системної нестабільності в кредитному секторі, відновлення довіри до банківських інститутів, в тому числі малих і середніх банків.

Провівши дослідження, вважаємо за потрібне надати рекомендації ФГВФО по здійсненню втручання в діяльність банків (табл. 3.4).

НБУ і ФГВФО постійно ведуть свою звичайну наглядову і регулюючу діяльність з будь-яким банком.

Етап 1: ФГВФО виявляє недоліки в фінансовому стані або процедурах банку, які можуть привести до розвитку подальших проблем. На цьому етапі ФГВФО обговорює заходи щодо самооздоровлення і більш ретельно спостерігає за банком. ФГВФО може укладати з банком пруденційні угоди з метою реалізації коригувальних заходів, введення комерційних обмежень або видачі вказівки за дотриманням нормативних вимог.

Таблиця 3.4

Ключові етапи і дії в процесі втручання ФГВФО в діяльність банків

Етап	Зміст
Етап 1	Виявлення недоліків в фінансовому стані або процедурах банку, які можуть привести до розвитку подальших проблем
Етап 2	ФГВФО підсилює спостереження, вимагає від банку вжиття заходів щодо самооздоровлення, а також вимагає проведення поглибленого аудиту в установі
Етап 3 (якщо банк не усунув проблеми)	ФГВФО розширює свій план надзвичайних заходів і дає вказівки зовнішнім експертам провести оцінку бізнесу. Забезпечення присутності своїх співробітників в закладі для безперервного спостереження за ситуацією
Етап 4	ФГВФО може тимчасово взяти під контроль активи банку і може продовжити термін такого контролю

Джерело: розроблено автором на основі [81].

На Етапі 1 ФГВФО зазвичай не втручається в діяльність банку безпосередньо, але якщо цього вимагають обставини, може провести спеціальну перевірку з метою отримання додаткової інформації про банк та кращого розуміння його схильності до ризиків (хоча, найімовірніше, це буде відбуватися в процесі Етапу 2 або Етапу 3).

Етап 2: Банк викликає серйозну стурбованість з точки зору безпеки і надійності і виявляється сприйнятливим до несприятливих ділових і економічних умов. У цей момент ФГВФО підсилює спостереження, вимагає від банку вжиття заходів щодо самооздоровлення, а також вимагає проведення поглиблених аудитів в установі. ФГВФО може вводити додаткові комерційні обмеження або вказівки про дотримання нормативних вимог. На цьому етапі ФГВФО розробляє план надзвичайних заходів, що дозволяє взяти активи банку під контроль в разі погіршення ситуації. На Етапі 2 ФГВФО включає банк в список проблемних банків, що веде до збільшення обсягу інформації, що збирається.

Етап 3: Банк не усунув проблеми, виявлені на етапі 2, і його майбутня фінансова життєздатність погіршується. В результаті цього, потенційні варіанти рішень стають більш серйозними і потребують підвищеної уваги і координування з боку ФГВФО. На цьому Етапі ФГВФО розширює свій план надзвичайних заходів і дає вказівки зовнішнім експертам провести оцінку бізнесу, а також може забезпечувати присутність своїх співробітників у закладі для безперервного спостереження за ситуацією. У цей момент ФГВФО також може обговорювати з банком варіанти врегулювання неспроможності, такі як реорганізація, можливі покупці, вливання капіталу або надання ліквідності материнською компанією.

Етап 4: Банк зазнає серйозних фінансових труднощів, і втрата життєздатності неминуха. На цьому етапі ФГВФО може тимчасово взяти під контроль активи банку, і якщо це не порушує суспільні інтереси, може продовжити термін такого контролю.

Якщо НБУ та ФГВФО беруть банк під контроль, як правило, наступним кроком стає припинення діяльності на підставі неплатоспроможності банку, однак для цього потрібно неспростовні докази неплатоспроможності, що може виявитися більш складним завданням для ініціювання ліквідації і виплат . [81,82].

Після цього буде проведена ліквідація активів і подальші виплати.

3.3. Напрями мінімізації ефектів виведення неплатоспроможних банків з ринку

Внаслідок ліквідації банків та, так званого «очищення» банківського сектору, є ризик недоотримання податкових надходжень від: самих комерційних банків, які були ліквідовані; юридичних осіб - підприємств, які несуть збитки від неповернення грошових коштів, що знаходилися на рахунках збанкрутілих банків; фізичних осіб, які через банкрутство банків і підприємств втратять роботу.

Внаслідок девальвації національної валюти та виведення банків з ринку значних збитків зазнали юридичні особи та населення, внаслідок чого істотно погіршився фінансовий стан багатьох підприємств, окремі з них збанкрутували. Втрати позичальників-резидентів на курсовій різниці становили за 3 роки 564 млрд. грн. (нефінансових корпорацій – 443 млрд. грн., фізичних осіб – 115 млрд. грн.) [80, 81].

Після випуску ОВДП для вирішення у 2014-2017 рр. проблем, пов'язаних з діяльністю банківського сектору (фінансування ФГВФО з метою відшкодування гарантованих сум по збанкрутілих банках, збільшення капіталу державних банків і банків з державною участю, переходу ПАТ КБ «ПриватБанк» у стовідсоткову державну власність), державний борг збільшився на 201,3 млрд грн, а це $\square$ 145% видатків держбюджету на оборону за 3 роки, або 583% видатків на охорону здоров'я, або майже 60% видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення (табл. 3.5).

Для порівняння видатки державного бюджету за 3 роки склали: на оборону - 138,72 млрд. грн., охорону здоров'я - 34,49 млрд. грн., соціальний захист та соціальне забезпечення - 336,23 млрд. грн.

Крім того, сукупні витрати на обслуговування цих ОВДП становлять 210 млрд грн, розмір заборгованості за цими ОВДП значно перевищує податкові надходження до державного бюджету за цей період як податку та зборів на доходи фізичних осіб, так і податку на прибуток підприємств. [80].

Таблиця 3.5

Витрати державного бюджету, пов'язані з діяльністю банківської системи, млрд. грн.

Показник	Станом на початок року			Всього за 3 роки
	2015	2016	2017	
Випуск ОВДП для фінансування ФГВФО з метою відшкодування гарантованих сум по збанкрутілих банках	10,12	41,50	7,94	59,56
Випуск ОВДП для докапіталізації державних банків і банків з участю держави, у тому числі:	16,60	3,84	14,28	34,71
АТ «Укрексімбанк»	5,00	-	9,32	14,32
АТ «Ощадбанк»	11,60	-	4,96	16,55
АБ «Укргазбанк»	-	3,84	-	3,84
Випуск ОВДП для націоналізації ПАТ КБ «ПриватБанк»	-	107,00	-	107,00
Всього випуск ОВДП для вирішення проблем з банківською системою	26,72	45,34	129,22	201,27
Сукупні витрати на обслуговування ОВДП, випущених відповідно до пунктів 1–3	30,68	78,35	101,15	210,18

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України

З огляду на те, що переважна частина ОВДП (за сумою основного боргу), що перебувають в обігу, знаходяться в портфелі НБУ (в 2017 р. – 382 млрд грн, або 57,3%) та є основним джерелом його доходів, можна стверджувати, що «завдяки» проблемам банківського сектору НБУ вимушено отримує великі доходи, які в подальшому також буде перекладено на всіх платників податків і громадян країни.

В Україні, незважаючи на те, що більшість згаданих вище механізмів і інструментів в теорії існують, дії НБУ і ФГВФО протягом 2014-2017 років показують, що найбільш дієвий, на думку регулятора, шлях - це ліквідація. Але саме така тактика і призводить до накопичення невиконаних зобов'язань Фонду гарантування перед вкладниками і зростання напруженості серед тих клієнтів банків, які не можуть отримати вкладені кошти.

Тому якщо держава і говорить про реформу системи гарантування, то її потрібно проводити комплексно. І продаж активів в даному випадку завдання аж ніяк не головне.

Ключова мета - домогтися того, щоб пріоритетом було саме порятунок проблемних банків, а не їх ліквідація. І тільки якщо банкрутство в принципі неминуче, дії ліквідаторів і ФГВФО повинні бути спрямовані на безболісне виведення банку з ринку та оперативний розрахунок з вкладниками. Причому, з усіма без винятку і в повному обсязі.

Взагалі, держрегулятори, профільні банківські асоціації, парламентарії, які спеціалізуються на банківському законодавстві, міжнародні організації та, навіть, кредитні аналітики деяких рейтингових агентств говорять про те, наскільки багато в Україні проблемних кредитів. За дефолтними кредитами озвучуються різні цифри: від 40 до 70%. Однак банківський сектор неоднорідний, і більш детальний аналіз структури портфелів показує, що насправді є з десяток великих гравців, які роблять всю статистику системи. Епіцентром незадовільної кредитної статистики залишаються українські держбанки і українські банки з опосередкованою участю в капіталі уряду РФ. Якщо брати офіційну статистику НБУ, то на кінець 2017 року частка непрацюючих кредитів без урахування міжбанку становила 56,55% [80]. Цифра виглядає вразливо і, навряд чи за кордоном знайдеться інвестор, який захоче вкладати в банківську систему країни з такими параметрами. Однак, якщо проводити більш глибокий аналіз, розділивши банки України на кілька груп, то можна прийти до цікавих спостережень.

Групи банків поєднуються за структурою основних агрегатів активів, пасивів, доходів та витрат; за пріоритетами у наданні послуг; за рівнем та структурою основних видів банківських ризиків; за реакцією на зовнішні шоки. Такі однорідні структурно-функціональні групи банків (СФГБ), що протягом тривалого періоду поєднують банки із відповідними характеристиками, мають бути відокремленими та специфічними об'єктами аналізу фінансової стійкості системи та оцінки ризиків, які виникають на трьох різних рівнях: в окремому банку, в СФГБ та в банківській системі в цілому [38].

Але ми розділимо всю банківську систему на три групи. Із загальної системи, на нашу думку, потрібно обов'язково виділяти окремо:

- ПриватБанк, оскільки це аномальне явище українського ринку, породжене прорахунками в нагляді (в минулому), і один з небагатьох банків в країні, більше 98% кредитів юридичним особам якого зарезервовані [86]. Також це єдиний банк в країні, що залишається навіть після націоналізації «to Big to fail» - занадто великим, щоб збанкрутувати.

- Обов'язково потрібно з системи виділяти українські банки з опосередкованою участю в капіталі уряду РФ.

По-перше, це де-факто держбанки, але належать уряду іншої країни, їх менеджмент мало чим відрізняється від українських держбанків, хоча і простору для маневру у них в Україні набагато менше.

По-друге, вивчення процесів цих банків в українських судах показало, що після введення проти них санкцій, їм стало складніше отримати з позичальників гроші. Сюди ми включаємо ПІБ, ВТБ і дочку Ощадбанку РФ. Більш дрібні банки з такою ознакою сюди не увійшли.

- На окрему увагу заслуговують всі ті банки, які не можна віднести до українських держбанків і які не належать до попередньої категорії. При аналізі важливо розуміти, як саме себе почуває та частина банківської системи, яку можна віднести до ринкової. Також є сенс поспостерігати за кредитною статистикою групи українських держбанків, то включаючи «Приватбанк», то виключаючи його з цієї групи.

Якщо дивитися на дані НБУ на 01.01.2018 р., то великої кризи для «ринкової» групи банків немає - частину непрацюючих кредитів в портфелі у цієї групи становила 34,21%, при тому що самі NPL цих банків в загальному обсязі NPL всієї системи становили всього 23,36% або 137,14 млрд. грн. (рис. 3.1).

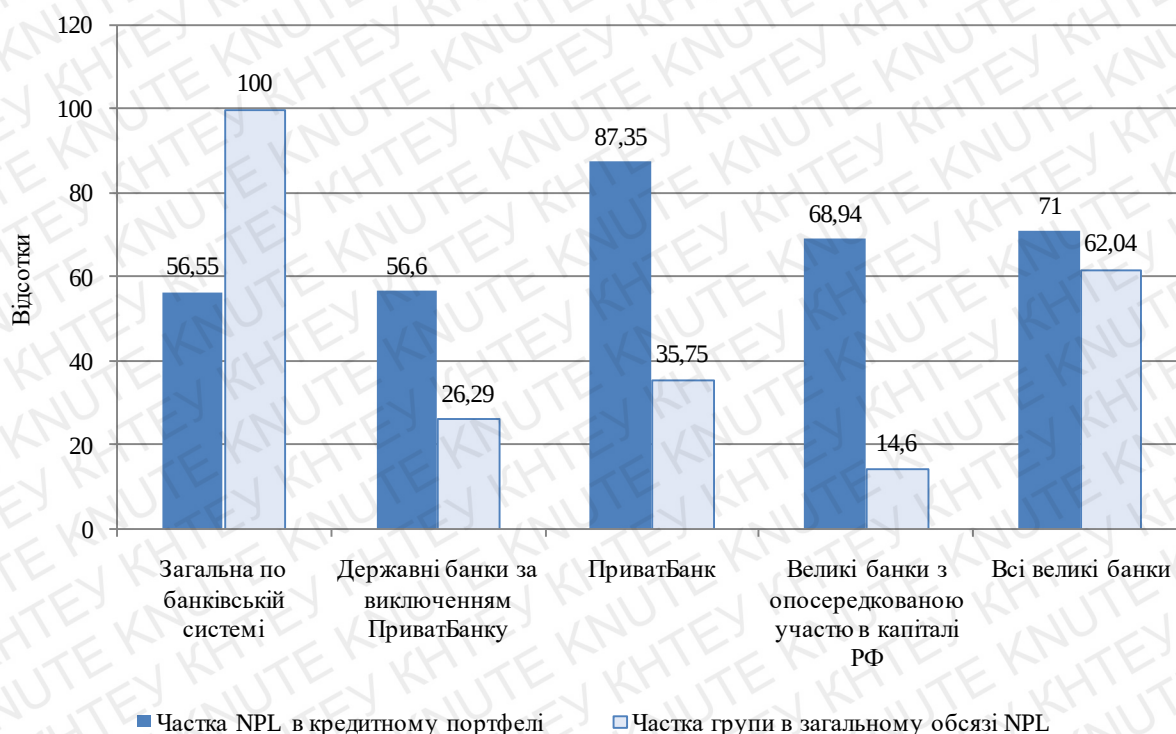

Рис. 3.1. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в кредитних портфелях банків станом на 01.01.2018 р. по кредитах юридичних і фізичних осіб

Джерело: складено автором на підставі даних Національного банку України [80]

Найбільший внесок у справу банківської кризи зробила група українських банків плюс банки з опосередкованою участю в капіталі уряду РФ. Частка NPL в кредитному портфелі цієї групи становила 70,60%, і саме ці банки принесли системі 77% всіх NPL - в сумі це приблизно 450 млрд. грн. непрацюючих кредитів, саме вони нагнітають своїми показниками ситуацію і залишаються епіцентром негативної статистики. При цьому, якщо порівнювати групу українських держбанків без ПриватБанку, то у них частка NPL на 01.01.2018 р. становила 56,6%. Виходить, що група банків, яка не має ніякого відношення до уряду, підтримує в 1,6-2,55 рази краще співвідношення NPL до кредитів, ніж будь-яка з груп. Для того, щоб перевірити ще раз спостереження, аналогічна розбивка по групах була

проведена і за кредитами юридичних осіб. У цьому варіанті розбивки по групах «ринкові банки» виглядають ще більш виграно (рис. 3.2).

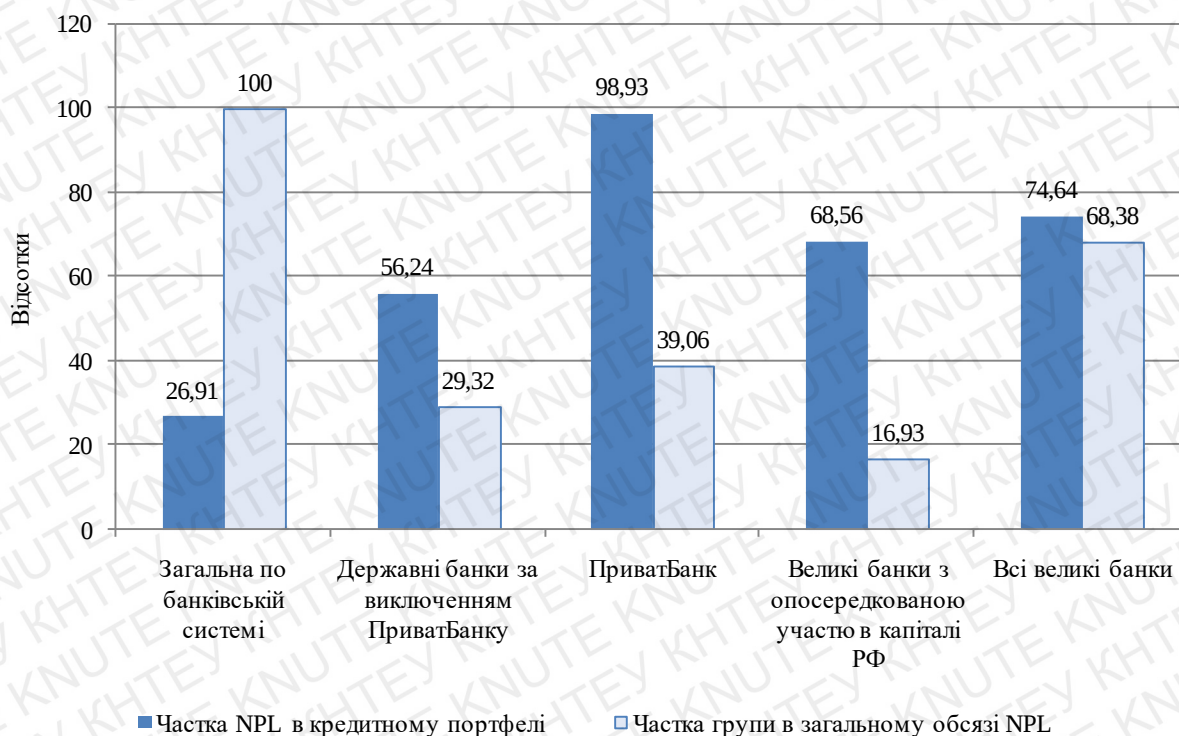

Рис. 3.2. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в кредитних портфелях банків станом на 01.01.2018 р. по кредитах юридичних осіб [80]

Джерело: складено автором на підставі даних Національного банку України [80]

Частка NPL в кредитах «ринкових» банків падає до 24,74%, і вони вже більше ніж в 2 рази краще ніж українські держбанки і майже в три рази краще ніж українські держбанки плюс банки з опосередкованим участю в капіталі уряду РФ. Ситуація з українськими банками з опосередкованою участю в капіталі уряду РФ ще більш аномальна. Створюючи всі умови для ухилення обслуговування кредитів в цих банках, ми самі сприяли зростанню там проблемної заборгованості. Різниця між держмоделлю і ринковими банками за ступенем протидії зростанню NPL коливається в 1,5-3 рази, в залежності від сегмента порівняння.

Погано, що держбанки, які займають велику частку українського банківського ринку, залишаються епіцентром негативної статистики по кредитних ризиках, і це побічно підтверджує неефективність їхньої роботи.

Ми вважаємо, що рівень NPL в кредитному портфелі до 35% при ефективній ставці по кредитах на рівні 40% і вище - це цілком прийнятна ситуація. Плюс ще й в тому, що у цієї групи банків рівень частки NPL в кредитному портфелі юридичних осіб нижче ніж у фізичних осіб. Портфелі кредитів населенню, як правило, більше продаються, а значить більш ліквідні.

З цього спостереження можна зробити висновок: українська банківська система готова до приходу нових інвесторів саме в ринковий сегмент банкінгу. Реальність така, що в Україні тепер функціонує як би дві банківські системи: великі держбанки плюс банки з опосередкованою участю в капіталі уряду РФ і ринкові банки (всі інші).

Сьогодні рано говорити про досконалу роботу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки ця робота тільки почалася, проте вже зараз очевидна необхідність в рішенні декількох проблем:

1. З метою прискорення ліквідаційних процедур і збереження коштів в банківській системі було б доцільним мати можливість передавати вкладників і наявні активи проблемного банку іншому банку на конкурсній основі. Це може істотно підвищити ефективність ліквідації. Цілком очевидно, що розпродаж активів і передача коштів від їх реалізації кредиторам - тривалий і витратний процес, в зв'язку з ліквідаційними знижками на активи. При цьому Фонд гарантування вкладів фізичних осіб міг би зацікавити покупця, у якого є сумніви в якості активів, шляхом надання гарантій викупу цих активів на себе. Для вирішення цього завдання необхідна зміна законодавства, зокрема про банкрутство, а також цивільного законодавства, яке в даний час вимагає згоди кожного кредитора на передачу його зобов'язань іншій особі.

2. НБУ і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб повинні мати інструментарій, що дозволяє вирішувати проблеми банків на ранній стадії виникнення проблем, запобігаючи ліквідацію банків. Природно, це стосується тільки тих банків, які значимі для ринку, банківської інфраструктури.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Провівши дослідження, зроблені наступні висновки та пропозиції.

1. Досліджуючи сутність, необхідність та принципи виведення неплатоспроможних банків з ринку, з'ясовано, що питанню стабільності банківського сектора, який є провідником грошових потоків, необхідних для функціонування нефінансового сектора економіки, державні органи приділяють особливу увагу. Раннє виявлення слабких або проблемних банків має вирішальне значення для ефективного і стабільного функціонування фінансової системи в цілому і системи страхування депозитів (ССД), зокрема. Аналізуючи зміст понять «нежиттєздатний (слабкий) банк», «неплатоспроможний банк», «неліквідний банк», «нестійкий банк», «нестабільний банк», «ненадійний банк», які характеризують проблеми банківської діяльності на різних стадіях, прийшли до висновку, що поняття «проблемного банку» в цьому сенсі, є більш прийнятне

2. Проаналізовані способи виведення неплатоспроможних банків з ринку, лише один з яких передбачає продаж перехідного банку інвестору, тому його можна охарактеризувати як відновлювальний, або санаційний спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку. З'ясовані особливості передачі активів і зобов'язань неплатоспроможного банку приймаючому банку та процедуру введення тимчасової адміністрації в банку. Сформульовані юридичні наслідки, які несе віднесення банку до неплатоспроможним: інформацію про введення тимчасової адміністрації розміщують на сайті ФГВФО, сайті банку і в пресі - публікація в газеті «Голос України»; термін введення адміністрації - місяць з можливістю пролонгації; всі повноваження органів управління банком переходять до ФГВФО в особі уповноваженої особи (уповноважених осіб); з моменту виведення банку з ринку будь-які органи управління не мають права вчиняти жодних угод; договори, укладені для банком, можуть бути розірвані з ініціативи ФГВФО; практично будь-який залік зустрічних вимог заборонений; укладені банком за рік до введення тимчасової адміністрації

угоди можуть бути визнані фондом нечинними; ФГВФО здійснює необхідні дії для стягнення заборгованості.

3. Під час дослідження методичних засад визначення оптимального варіанту виведення неплатоспроможного банку з ринку, в першу чергу розглянуто засоби виведення неплатоспроможного банку з ринку Фондом гарантування вкладів фізичних осіб України та порядок розрахунку очікуваних витрат Фонду. Ефективний метод при роботі з проблемними банками, прийнятий у багатьох країнах, полягає в використанні механізму втручання з ковзаючою шкалою, при якому застосування правил і дискретності, форма втручання і його терміни пропорційні серйозності проблем, з якими стикається конкретний проблемний банк. Важливо постійно оцінювати ефективність існуючих систем виявлення проблемних банків, проводити їх регулярне стрес-тестування і підлаштовувати / адаптувати до обставин, що змінюються.

4. Аналіз масштабів виведення неплатоспроможних банків з ринку в Україні показав, що в 2014 році НБУ взяв курс на очищення банківської системи: за півроку 54 банки були визнані неплатоспроможними. За рекомендаціями МВФ проведено стрес-тестування 35 банків. В результаті НБУ збільшив вимогу до мінімального розміру статутного капіталу з 120 до 500 млн грн. Після настання тривалої системної фінансової кризи НБУ за 2014-2017 роки вивів з ринку 87 банків (за кількістю майже 50%, в основному банки з українським капіталом), з них: 14 - за порушення законодавства в сфері фінансового моніторингу; сім - через реєстрацію і роботи в зоні АТО (Крим, Донбас); 5 - за самостійним рішенням акціонерів банків; 6 - через непрозору структуру власності; 65 - через проблеми з платоспроможністю і ліквідністю. Виведені з ринку банки в умовах фінансової кризи і збільшення недовіри домогосподарств і бізнесу фактично привели до повального банкрутства фінансових пірамід і заподіяння великих бюджетних збитків по страхових депозитах. Станом на 01.01.2017 р. загальна

балансова вартість активів 85-ти банків, виведених з ринку, становить 471 млрд грн, а оціночна - 97,5 млрд грн, або 20% від балансової вартості.

5. Дослідження механізму виведення з ринку банку проведено на прикладі ПАТ «Платинум Банк», який є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 24 лютого 2005 року. 10 січня 2016 року банк віднесено до неплатоспроможних та у відношенні якого Національний банк України за пропозицією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб прийняв рішення від 23 лютого 2016 року про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію. Фінансова звітність свідчить, що питання про визнання «Платинум Банку» неплатоспроможним мало стояти значно раніше і для цього були всі наявні підстави.

6. З метою забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку ФГВФО здійснюють акумуляцію фінансових ресурсів. Станом на 01 січня 2014 року фінансові ресурси ФГВФО склали 7292,9 млн. грн., з яких 7213,4 млн. грн. інвестовано в державні цінні папери, 79,5 млн. грн. – кошти на поточних рахунках ФГВФО. Станом на 01 січня 2018 року кошти Фонду - 13760,8 млн грн., з яких коштів на рахунках у Національному банку України – 3740,3 млн грн. В 2017 році: перерахування коштів для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам банків – 7004,9 млн грн (56,8%), для порівняння в 2014 році - 23 034,4 млн грн (35,1%). Станом на 01.01.2018 заборгованість банків, що ліквідуються, по сплаті кредиторських вимог Фонду склала 77624,0 млн грн. Загальна кількість банків, до яких Фонд мав зареєстровані кредиторські вимоги, склала 110 банків, з яких 91 банк був під управлінням Фонду та 19 банків – під управлінням НБУ. За звітний рік сума кредиторських вимог Фонду до банків, що ліквідуються, збільшилася на 645,8 млн грн.

В цілому, українська система гарантування вкладів потребує вдосконалення в декількох напрямках, а саме - посилити функціонал по мінімізації ризиків і заздалегідь виявлення загроз для фінансової стійкості

банківських установ; ввести співстрахування, що буде сприяти зниженню морального ризику з боку вкладників; розширення гарантій на депозитні вклади підприємців і юридичних осіб.

7. Міжнародний досвід показує, що ефективність системи гарантування, так само як і ступінь захищеності вкладників, може бути значно вищим, ніж в Україні. В Австралії та Монголії, наприклад, вкладники в разі ліквідації банку мають пріоритетне право вимоги перед іншими кредиторами. В Аргентині, Німеччині, Польщі, Сполучених Штатах Америки держава гарантує повернення вкладів не тільки фізичних, а й юридичних осіб. Обсяг наданих гарантій в інших країнах часто значно вище, ніж в Україні. світовий досвід показує, що спочатку застосовуються механізми «очищення» балансів банків від проблемних активів і тільки у разі, якщо перспектива неплатоспроможності є невідворотною, передбачається використання повного спектра доступних стратегій.

8. Важливим є до виведення банку з ринку провести низку заходів для попередження його ліквідації. Головна мета заходів доліквідаційного періоду - це забезпечення стабільності банківської системи з метою фінансування національної економіки. Для її реалізації необхідно вжити ряд заходів щодо уникнення неплатоспроможності банківських установ, подолання розвитку системної нестабільності в кредитному секторі, відновлення довіри до банківських інститутів, в тому числі малих і середніх банків. Провівши дослідження, вважаємо за потрібне надати рекомендації по здійсненню втручання ФГВФО в діяльність банків, в рамках яких запропоновано ключові етапи і дії в процесі втручання ФГВФО в діяльність банків.

9. Оскільки банківський сектор неоднорідний, проведено аналіз структури портфелів, який показує, що насправді є з десятків великих гравців, які роблять всю статистику системи. Епіцентром незадовільної кредитної статистики залишаються українські держбанки і українські банки з опосередкованою участю в капіталі уряду РФ. Реальність така, що в Україні

тепер функціонує як би дві банківські системи: великі держбанки плюс банки з опосередкованою участю в капіталі уряду РФ і ринкові банки (всі інші).

З метою прискорення ліквідаційних процедур і збереження коштів в банківській системі було б доцільним мати можливість передавати вкладників і наявні активи проблемного банку іншому банку на конкурсній основі. Для вирішення цього завдання необхідна зміна законодавства, зокрема про банкрутство, а також цивільного законодавства, яке в даний час вимагає згоди кожного кредитора на передачу його зобов'язань іншій особі. НБУ і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб повинні мати інструментарій, що дозволяє вирішувати проблеми банків на ранній стадії виникнення проблем, запобігаючи ліквідацію банків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної ради. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс] / Законодавство. Офіційний веб-портал : Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] / Законодавство. Офіційний веб-портал: Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. поточна редакція від 01.05.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
5. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III, ст. 75, 76. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
6. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. № 3262-IV, п. 4, ст. 7. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>
7. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 29, ст.238. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
8. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
9. Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/639-17>.
10. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р № 2343-XII поточна редакція від 04.04.2018, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

11. Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків України [Електронний ресурс]: Указ Президента України, прийнятий від 10.09.1998 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996/98>.
12. Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 № 460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>
13. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>
14. Положення про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним: постанова правління НБУ від 23.12.2011 № 471. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0059-12>
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку: закон України від 16.07.2015 №629-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/629-19>
16. Про внесення змін до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу: Постанова Національного банку України від 02.08.2016 р. № 365. URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=34705195>
17. Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: Постанова Національного банку України від 15.08.2014 р. № 494. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0494500-14>
18. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями:

- Постанова НБУ від 30.06.2016 № 351, поточна редакція від 05.05.2018.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
19. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу: Постанова Правління НБУ від 17.08.2012 №346 // zakon.rada.gov.ua
 20. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями»: Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 №351 // zakon.rada.gov.ua
 21. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 №368
 22. Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи : Постанова Кабінету Міністрів України № 961 від 18.12.2016. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/961-2016-п/para9#n9>
 23. Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку: Положення Фонд гарант. вкладів фізич. осіб від 05.07.2012 № 2, поточна редакція — Редакція від 04.04.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1581-12>
 24. Щодо схем гарантування депозитів Директива 94/19/ЄС Європейського Парламенту від 30 травня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.994_275.
 25. Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 року. URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>
 26. Адамик, Б. П. Становлення системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні: нормативно-правові аспекти [Текст] / Б. П. Адамик, А.С. Скірка // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 21. – № 1. – С. 158-165.

- 27.Банківська енциклопедія [Текст] / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с.
- 28.Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика: монографія / за ред. проф. Коваленко В.В. Одеса: Атлант, 2013. 514 с.
- 29.Болгар Т. М. Проблемні кредити банків як результат реалізації кредитного ризику / Т. М. Болгар // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1. – С. 50-58.
- 30.Бура В. // ВІСНИК КНТЕУ. 2017. № 4 – с. 114-123.
- 31.Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь: ВТФ Перун, 2002. – 1440 с.
- 32.Вовк В. Діагностування кризи з боку центральних банків: зарубіжний та вітчизняний досвід / В. Вовк, Ю. Дмитрик // Вісник НБУ. № 3 (205). 2013. С. 20–25.
- 33.Гордіна Т.М. Сучасні проблеми функціонування національної системи страхування вкладів фізичних осіб: теоретичний підхід [Електронний ресурс] / Т.М. Гордіна. — Режим доступу: <http://bukuniver.edu.ua/Applications/zbirnik/n8/29SPF.pdf>
- 34.Даниленко А. Еволюція системи гарантування вкладів населення України до глобальних стандартів: макропруденційна перспектива // Вісник Національного банку України, 2017, № 242, с. 15-30
35. Дзюблюк О.В. Оптимізація формування ресурсної бази комерційних банків // Банківська справа. — 2013. — № 5. — С. 38—46.
- 36.Діяльність банків у забезпеченні сталого розвитку фінансового ринку України : монографія // за ред. проф. Коваленко В.В. Одеса: Атлант, 2014. 381 с.
- 37.Євенко Т. І. Напрями антикризового управління банком [Електронний ресурс] / Т. І. Євенко. — Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.1/87.pdf>

- 38.Заруцька О. П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід/ О. П. Заруцька // Монографія. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. –379 с.
- 39.Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник / М.І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С. Сергєєва. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2013. – 522 с.
- 40.Карчева Т. Побудова ефективної системи страхування депозитів: вітчизняний та зарубіжний досвід / Т. Карчева, А. Тривайло, В. Сорока // Чернігівський науковий часопис, 2016, № 1 (7), с. 118.
- 41.Коваленко В.В. Система управління проблемними банками / В.В. Коваленко, Л.М. Єріс // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Випуск 1 (44). – С. 302 – 307
- 42.Коваленко В. В. Розвиток системи гарантування вкладів до і після кризи // Вісник соціально-економічних досліджень, 2013, випуск 1 (48), с. 96-102.
- 43.Копилук О. І. Цільові орієнтири регіональної політики банківської системи та інструментарій забезпечення її розвитку / О. І. Копилук // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – Вип. 2. – С. 120–126.
- 44.Кудряшов В. Рекапіталізація проблемних банків з використанням державних ресурсів / В. Кудряшов // Економіка України. — 2010. — № 1. — С. 37—48
- 45.Лавренюк В. В. Системно важливі банки та їх вплив на стабільність банківської системи : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08. К., 2016. 280 с.
- 46.Міщенко В. І. Санаційний банк – "брідж-банк" як механізм роботи з нежиттєздатними банками: монографія / Міщенко В. І., Крилова В. В., Ніконова М. В., Малюков В. П., Куліков С. Г. – К. : УБС НБУ, 2011. – 119 с

47. Основні принципи ефективного банківського нагляду (Основні Базельські принципи). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251>
48. Пасічник І. В. Рейтингова оцінка комерційного банку як індикатор його надійності та ефективності [Електронний ресурс] / І. В. Пасічник. – Режим доступу : <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/2371>.
49. Правове регулювання неплатоспроможності банків [Текст]: навчальний посібник / ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»; [уклад. В. Д. Чернадчук]. – Вид 2-ге, перероб. та доп. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 116 с
50. Примостка О. О. Методологія визначення системно важливих фінансових організацій. // Вісн. ЖДТУ. 2014. № 4 (70). С. 175–181.
51. Рашкован В., Корнилюк Р. Концентрація банківської системи України : міфи та факти. // Вісн. НБУ. 2015. № 234. С. 6–38.
52. Рекапіталізація банків в Україні / за ред. Н.М. Шелудько Київ: ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України», 2012. 88 с.
53. Річний звіт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за 2015 рік. URL: http://www.fg.gov.ua/images/docs/reports/Звіт_Фонду_гарантування_за_2015.pdf
54. Річний звіт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за 2016 рік.
55. Річний звіт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за 2017 рік.
56. Руденко З.М. Діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та його співпраця з Національним банком України / З. М. Руденко // Збірник науково-технічних праць «Науковий вісник ЛНТУ». – 2014. – № 24.7. – С. 286–290.
57. Самородов Б. Методологічні основи застосування теорії оптимізації у банківській справі // Вісник Національного банку України. — 2012. — № 7. — С. 58— 61.

58. Санаційний банк – «брідж-банк» як механізм роботи з нежиттєздатними банками: монографія / В.І. Міщенко, В. В. Крилова, М. В. Новікова та ін. / Центр наукових досліджень Національного банку України. – К. : УБС НБУ, 2011. – 119 с.
59. Серпенінова Ю. Відповідність національної системи гарантування вкладів фізичних осіб світовим стандартам ефективності // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр., випуск 38, Суми: УАБС НБУ, 2014 с. 240-250
60. Сирота В., Сколотяний Ю. Нацбанк і Фонд гарантування вкладів: погана гра двох «поліцейських» з величезним мінусом для суспільства // Дзеркало тижня. Україна. 2017. 18 лютого. URL: <http://gazeta.zn.ua/finances/nacbank-i-fond-garantirovaniyavkladov-plohaya-igra-dvuh-policeyskih-s-ogromnym-minusom-dlya-obschestva-.html>
61. Собчук Ю.Г. Організаційно-правові засади регулювання відносин неплатоспроможності банків в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ю.Г. Собчук. – К., 2014. – 206 с.
62. Собчук Ю. Г. Способи виведення неплатоспроможного банку з ринку / Ю. Г. Собчук // Актуальні проблеми сучасного адміністративного права : матеріали Круглого столу, 22 березня 2013 р. / за ред. В. М. Огаренка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – С. 216–218.
63. Сугоняка М.В. Формування механізму антикризового управління системним банком: монографія / М.В.Сугоняка. — Дніпропетровськ, 2013. — С. 134— 138.
64. Філософський енциклопедичний словник / [наук. ред. Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук]. – К. : Абрис, 2012. - 742 с.
65. Хмарук Т. Основні проблеми банківського регулювання в Україні / Т. Хмарук [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua/2013/osnovni-problemy-bankivskohorehulyuvannya-v-ukrajini>

66. Чернадчук В.Д. До питання суб'єктного складу правовідносин неплатоспроможності банків // Приватне та публічне право № 2 2017 – с. 82-85.
67. Чернадчук В.Д. Правове регулювання неплатоспроможності банків : [навчальний посібник] / В.Д. Чернадчук. – 2-ге вид. перероб. та допов. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 116 с
68. Чеховський Д.Б. Взаємодія між Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Національним банком України в площині фінансового оздоровлення слабких банків / Д. Б. Чеховський // Чернігівський науковий часопис. – Серія 1. Економіка і управління. – № 1 (5). – 2014. – С. 114–122.
69. Швагер О.А. // «Молодий вчений» • № 11 (38) • листопад, 2016 р. с. 337-340.
70. Шульга Н. П., Колодізева С. О. Ідентифікація системно важливих банків. // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2016. № 5. С. 82–98.
71. Щодо інтеграції банківської системи України до банківської системи Європейського Союзу. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/777>
72. Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code [Електронний ресурс] Режим доступу: URL: <http://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-11-bankruptcy-basics>
73. Demirgüç-Kunt A., Kane E., Laeven L. (2014). Deposit Insurance Database. IMF. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14118.pdf>
74. Guidelines for identifying and dealing with weak banks. The Basel Committee on Banking Supervision, July 2015. URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d330.pdf>
75. Kane E. J. (2016). Financial Safety Nets: the Good, the Bad and the Ugly, Boston College Available at: URL: <https://www2.bc.edu/edward-kane/Financial%20Safety%20Nets%20GoodBadUgly.pdf>

76. Supervisory guidelines for identifying and dealing with weak banks. Consultative document. Issued for comment by 19 September 2014, BIS. June 2014. – 65 p. 15. U.S. Code. URL: – <http://www.law.cornell.edu/uscode>.
77. The Lehman Experience and the Birth of Bail-in [Електронний ресурс] Режим доступа: URL: <https://www.credit-suisse.com/ru/en/news-and-expertise/banking/articles/news-and-expertise/2015/04/en/the-lehman-experience-and-the-birth-of-bail-in.html> (дата обращения)
78. Офіційний сайт Державної комісії з питань регулювання ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua/>
79. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
80. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua>
81. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб URL: <http://www.fg.gov.ua/not-paying>
82. Офіційний сайт Асоціації українських банків URL: <http://www.aub.com.ua/>
83. Офіційний сайт АТ Банку «Фінанси та кредит». URL: <http://fcbank.com.ua>
84. Офіційний сайт Кристал Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://crystalbank.com.ua/>
85. Офіційний сайт RWS Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rwsbank.com.ua/uk/>
86. Фінансова звітність банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097
87. Сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/resolving-insolvency>.

88. Сайт РБК: Вкладчики-спасители: как работает bail-in в США и Европе

[Электронный ресурс] Режим доступа: URL:

<http://www.rbc.ru/finances/03/02/2016/56b1fe649a794710e4abb537>

89. Сайт European Commission (Consultation on Technical Details of a Possible Crisis Management Framework for financial institutions 2012-2017) [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://ec.europa.eu/finance/consultations/2011/crisis-management/index_en.htm

90. Сайт M & A Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<https://mergers.com.ua/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Вартість активів окремих неплатоспроможних банків

Банк	Балансова вартість активів, млн грн	Оціночна вартість активів, млн грн	Оціночна вартість до балансової вартості %	Надходження станом на 01.01.2017 р., млн грн				Співвідношення надходжень до балансової вартості, %
				Всього	у тому числі:			
					погашення заборгованості за кредитами	реалізація майна банку	інші надходження *	
ПАТ «Брокбізнес-банк»	18897,8	2959,4	15,7	1078,1	157,8	434,1	486,2	5,7
ПАТ «Банк «Форум»	18250,3	7089,1	38,8	2752,4	1101,8	1148,6	502,1	15,1
ПАТ «ВіЕЙБі Банк»	25189,0	5606,4	22,3	1185,2	170,7	116,7	897,7	4,7
ПАТ «КБ «Південкомбанк»	9792,2	477,9	4,9	215,7	12,1	201,5	2,2	2,2
ПАТ «Імексбанк»	14 806,1	2043,8	13,8	114,6	37,3	48,2	29,0	0,8
ПАТ «КБ «Надра»	45 030,6	7736,1	17,2	999,5	577,5	370,6	51,4	2,2
АТ «Дельта Банк»	86922, 8	29187,2	33,6	6426,2	5631,8	39,4	755,0	7,4
ПАТ «Фінанси та Кредит»	45065,4	9969,2	22,1	554,2	345,7	69,8	138,7	1,2
ПАТ «Златобанк»	10493,6	1467,2	14,0	342,3	124,6	96,2	121,5	3,3
Всього	274447,8	66536,4	24,2	13668,2	8159,3	2525,1	2983,8	4,98

Джерело: дані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [81]

Таблиця А.2

«Об'єктивність» оцінки майнових прав вимоги за кредитними договорами, тис. грн

Банк	Тип кредиту, де ЮО – юридична особа, ФО – фізична особа	Залишок за- боргованості на дату реалізації (екв. грн)	Оціночна вартість права вимоги за креди- том, без ПДВ	Ціна реалізації активу	Різниця між ціною реалізації та оціноч- ною вартіс- тю майна	Співвідно- шення оціночної та балансо- вої вартос- ті, %	Співвідно- шення ціни ралі- зації та балансової вартості, %
ПАТ «Банк Київська Русь»	Іпотека (ФОП)	9185	819	2747	1928	9	30
ПАТ «Автокразбанк»	Іпотека (ФОП)	112 656	17 226	30 300	13074	15	27
ПАТ «Укргазпром- банк»	Іпотека (ФО)	5487	974	2219	1245	18	40
ПАТ «Укргазпром- банк»	Іпотека (ФО)	2477	1129	2034	904	46	82
АТ «Банк «Фінанси та Кредит»	Іпотека (ЮО)	58 374	15 744	28 037	12 293	27	48
ПАТ «Златобанк»	Автокредит (ЮО)	15 886	1679	8060	6382	11	51
ПАТ «Златобанк»	Іпотека (ЮО)	23 955	5508	11 028	5520	23	46
ПАТ «Златобанк»	Автокредит (ФО)	32 459	7770	15 044	7274	24	46
ПАТ «Єврогазбанк»	Інша застава (ЮО)	12 779	397	1909	1512	3	15
ПАТ «Радикал Банк»	Іпотека (ЮО)	15 087	490	4674	4184	3	31
ПАТ «Банк «Форум»	Іпотека (ЮО)	41 631	6705	22 946	16 241	16	55
Всього		329 976	58 441	128 998	70 557	18	39

Таблиця А.3

«Об'єктивність» оцінки основних засобів заставного майна, тис. грн

Банк	Найменування активу	Опис активу	Балансова вартість	Оціночна вартість, з ПДВ	Ціна реалізації активу	Різниця між ціною реалізації та оціночною вартістю майна	Співвідношення оціночної та балансової вартості, %	Співвідношення ціни реалізації та балансової вартості, %
ПАТ «КБ «Надра»	Будівлі та споруди	Будівля (м. Чернівці)	13852	2737	10693	7955	20	77
АТ «Банк «Фінанси та Кредит»	Нежитлове приміщення	3 комплекси (молокозавод, автотransпортне підприємство, очисні споруди) та устаткування, обладнання, інвентар, основні засоби (Чернігівська обл.)	9979	12474	21909	9435	125	220
АТ «Банк «Фінанси та Кредит»	Інші основні засоби	Устаткування, обладнання, інвентар, основні засоби та інше майно	5374	6717	11591	4874	125	216
ПАТ «Дельта Банк»	Будівлі та споруди	Будинок із земельною ділянкою (м. Мукачеве)	6538	5974	10096	4122	91	154
Всього			35743	27901	54289	26387	78	152

**Банки, щодо яких суди ухвалили рішення про відновлення їх діяльності
або про скасування рішення про їх визнання неплатоспроможними**

Банк	Рішення судів, що не підтвердили правомірність дій НБУ
ПАТ «Банк Велес»	Рішення Вищого адміністративного суду України від 16.11.2016 р. у справі № К/800/15569/16 про скасування постанови НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ «Банк Велес»
ПАТ «АКБ «Капітал»	Донецьким окружним адміністративним судом 07.10.2015 р. прийнято постанову, якою скасовано та визнано протиправними рішення НБУ та ФГВФО від 20.07. 2015 р. щодо визнання ПАТ «АКБ «Капітал» неплатоспроможним та запровадження тимчасової адміністрації. Донецький апеляційний адміністративний суд 13.11.2015 р. залишив рішення суду першої інстанції без змін
ПАТ «Банк «Київська Русь»	Київський апеляційний адміністративний суд 05.12.2016 р. у справі № 826/22323/15 скасував постанову Правління НБУ щодо неплатоспроможності ПАТ «Банк «Київська Русь» та постанову про його ліквідацію
ПАТ «КБ «Преміум»	Рішення Вищого адміністративного суду України від 29.03.2016 р. у справі № 826/2607/16 про скасування постанови НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ «КБ «Преміум»
ПАТ «Радикал банк»	Окружний адміністративний суд міста Києва 07.04.2016 р. скасував постанову НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ «Радикал банк»
ПАТ «Родовід банк»	За рішенням Печерського районного суду міста Києва від 22.04.2016 р. у справі № 757/19277/16-ц, членам виконавчої дирекції Фонду заборонено вносити пропозицію до НБУ та приймати рішення про ліквідацію ПАТ «Родовід банк»
ПАТ КБ «Союз»	Окружний адміністративний суд міста Києва 28.03.2016 р. визнав протиправною і скасував постанову щодо відкликання банківської ліцензії та ліквідації ПАТ КБ «Союз». Київський апеляційний адміністративний суд 26.04.2016 р. залишив без задоволення скарги НБУ та ФГВФО
ПАТ «Східно-промисловий комерційний банк»	Рішення Луганського окружного адміністративного та Донецького апеляційного адміністративного судів про скасування постанови НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ «Східно-промисловий комерційний банк»
«Укргазпром-банк»	Окружний адміністративний суд міста Києва 14.03.2016 р. визнав протиправною бездіяльність регулятора щодо «Укргазпромбанку», Київський апеляційний адміністративний суд 26.04. 2016 р. підтвердив рішення Окружного адміністративного суду міста Києва про протиправність бездіяльності НБУ щодо ліквідованого «Укргазпромбанку»
ПАТ «Український інноваційний банк»	Рішення Вищого адміністративного суду України від 31.08.2016 р. у справі № 826/1162/16 про скасування постанови НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ «Український інноваційний банк»
ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива»	Ухвалою Господарського суду міста Києва від 15.10.2015 р. у справі № 910/26664/15, за позовом «Perusta Constructions LTD», членам виконавчої дирекції Фонду заборонено вносити пропозицію до НБУ та ухвалювати рішення про ліквідацію ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива»
ПАТ «Банк Форум»	Вищий адміністративний суд України 22.01.2015 р. скасував рішення ФГВФО про ліквідацію ПАТ «Банк Форум», задовольнивши касаційну скаргу мажоритарія банку «Yernamio Consulting LTD»
ПАТ «Банк «Юнісон»	Ухвалою Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 16.05.2016 р. у справі № 2-175/1932/16-ц членам виконавчої дирекції Фонду заборонено вносити пропозицію до НБУ та ухвалювати рішення про ліквідацію ПАТ «Банк «Юнісон»

Додаток Д

Виконання плану врегулювання при ліквідації банку

Спосіб	Дії	Термін
1	2	3
з відшкодуванням з боку Фонду коштів за вкладками фізичних осіб	Фонд вносить до НБУ пропозицію про прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку	Наступного дня після затвердження плану врегулювання
	Фонд призначає уповноважену особу Фонду та розпочинає процедуру ліквідації банку	У день отримання рішення НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку
	Виплата відшкодування з боку Фонду коштів за вкладками фізичних осіб	здійснюється в терміни і порядку, визначеними нормативно-правовими актами Фонду
з відчуженням у процесі ліквідації всіх або частини його активів і зобов'язань на користь приймаючого банку	Фонд вносить до НБУ пропозицію про прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку	Наступного дня після затвердження плану врегулювання
	Фонд призначає уповноважену особу Фонду та розпочинає процедуру ліквідації неплатоспроможного банку	у день отримання рішення НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію такого банку
	Фонд складає реєстр активів і зобов'язань, які підлягають відчуженню (передачі) переможцю конкурсу - приймаючому банку	не пізніше строку початку здійснення виплат гарантованих сум відшкодування вкладникам неплатоспроможного банку
	передача активів і зобов'язань неплатоспроможного банку приймаючому банку	
	Приймаючий банк набуває усіх прав та обов'язків кредитора щодо боржників, вимоги до яких передані відповідно до договору про відступлення прав вимоги, разом із правами за договорами забезпечення таких вимог.	Після підписання договору про відступлення прав вимоги за реєстром договорів про здійснення активних операцій та договорів забезпечення.
	Фонд повідомляє боржників і кредиторів про передачу їх активів і зобов'язань неплатоспроможного банку іншому банку	у місячний строк з дати укладання відповідних договорів

Закінчення Додатку Д

1	2	3
Створення та продаж інвестору перехідного банку з передачею йому активів і зобов'язань неплатоспроможного банку і подальшою ліквідацією неплатоспроможного банку	Фондом створюється перехідний банк в організаційно-правовій формі публічного акціонерного товариства	після отримання письмового зобов'язання кваліфікованого інвестора – переможця конкурсу.
	Фонд забезпечує передачу на безоплатній основі від неплатоспроможного банку до перехідного банку активів і зобов'язань	До моменту укладання договору купівлі-продажу перехідного банку
	Фонд подає НБУ пропозицію (подання) про прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію неплатоспроможного банку	не пізніше наступного дня після передачі активів та зобов'язань перехідному банку
	НБУ приймає рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію неплатоспроможного банку	в триденний строк
	Перехідний банк набуває усі права за переданими йому активами, а також обов'язків боржника за вимогами кредиторів	
	Перехідному банку передаються всі або частина активів і зобов'язань Кваліфікованому інвестору забезпечується участь у конкурсі.	Після отримання банківської ліцензії перехідним банком та передачі йому активів і зобов'язань
	Придбання перехідного банку здійснюється інвестором – переможцем конкурсу шляхом придбання акцій перехідного банку на підставі договору купівлі-продажу акцій	не пізніше трьох місяців з дати створення перехідного банку.
	Ліквідація перехідного банку	
Продаж неплатоспроможного банку	Фонд від імені неплатоспроможного банку продає належні акції (паї) Фонду	у п'ятиденний строк з дня затвердження плану врегулювання
	Фонд укладає з переможцем конкурсу договір купівлі-продажу акцій НПБ. Обрання зберігача цінних паперів банку	За результатами конкурсу
	НБУ проводить інспекційну перевірку	у строки, визначені договором про співпрацю між НБУ та Фондом
	Фонд приймає рішення про припинення тимчасової адміністрації неплатоспроможного банку та повідомляє НБУ	наступного дня після здійснення інвестором перевірки

Джерело: складено автором за [5, 8, 81]

